

BETÆNKNING

VEDRØRENDE

UDDANNELSE AF TALE- OG TUNGHØRELÆRERE

AFGIVET AF
DET AF SOCIALMINISTERIET I JANUAR 1956
NEDSATTE UDVALG

BETÆNKNING NR. 207

1958

Socialministeriets
bibliotek

37.17 / 25 u. 3

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
I. <i>Indledning</i>	5
II. <i>Undervisning og behandling under stat og kommune af talelidende, ordblinde og læsesvage samt tunghøre</i> . 7	
A. Forsorgen	7
1. Behandlingen af talelidende, ordblinde og læsesvage.	7
2. Undervisning af voksne tunghøre.	10
B. Særundervisning i folkeskolen.	11
III. <i>De gældende regler for uddannelse af talelærere, tunghørelærere og ordblindelærere (læselærere)</i> 14	
A. Uddannelse af talelærere	14
B. Uddannelse af tunghørelærere.	15
C. Uddannelse af ordblinde- og læselærere.	15
IV. <i>Forslag til en fælles uddannelse af talelærere og tunghørelærere</i>	17
Indledning	17
Udvalgets forslag	19
1. Betingelserne for at påbegynde uddannelsen.	19
2. Tidspunktet for uddannelsens påbegyndelse.	20
3. Uddannelsens omfang.	20
4. Uddannelsesstedet	22
5. Uddannelsens afslutning	23
6. Uddannelsens tilrettelæggelse og administration.	23
7. Udgifterne ved uddannelsen.	24
V. <i>Forslag vedrørende uddannelse af plejepersonalet ved statens institutter for talelidende og andre institutioner under særfor sorgen</i>	26

BILAG

1. Socialministeriets cirkulære af 30. september 1954 om hjælp i henhold til forsorgsloven til behandling af talelidelser samt svære tilfælde af ordblindhed og læsesvaghed	31
2. Forslag til plan for et supplerende kursus for talelærere, autoriserede af Den alm. danske Lægeforening, som måtte ønske at uddanne sig til tunghørelærere.	38
3. Udvalgets bemærkninger til den foreslåede fagfordelingsplan for en fælles uddannelse af talelærere og tunghørelærere.	39
4. Overslag over udgifterne ved uddannelsen til tale- og tunghørelærere af et hold på 12 kandidater ved et af statens institutter for talelidende.	42
5. Uddrag af betænkning vedrørende en særlig uddannelse af ledere og medarbejdere inden for børnefor sorgen. Afgivet af det af arbejds- og socialministeriet den 8. marts 1947 nedsatte udvalg vedrørende uddannelse af ledere og medarbejdere til børneforsorgens institutioner.	43.

I.

Indledning.

I sin i februar 1954 afgivne betænkning har den af socialministeriet i maj 1949 nedsatte kommission angående omorganisation af forsorgen for talelidende bl. a. stillet forslag om en forbedring af uddannelsen af talelærere.

Kommissionen gik således ind for ret vidtgående ændringer og udvidelser i forhold til den af Den almindelige danske Lægeforening kontrollerede uddannelse, der blev indført i 1933 og senest revideret i 1945. Det var kommissionens tanke, at uddannelsen ud over en væsentlig forøgelse af det pensum, der er af betydning for den egentlige talelæreruddannelse, skulle tilrettelægges således, at kandidaterne efter endt eksamen kan gøre fyldest ikke blot som talelærere, men også som ordblindelærere og som lærere i mundaflæsning og høretræning ved brugen af høreapparater.

Det af kommissionen stillede forslag til en uddannelsesplan var imidlertid alene tænkt som vejledende. Kommissionen foreslog derfor, at der blev nedsat et uddannelsesudvalg, i hvilket foruden socialministeriet og undervisningsministeriet burde være repræsenteret den fornødne talepædagogiske og medicinske sagkundskab, og at det måtte blive overdraget til dette udvalg til socialministeriet at afgive indstilling om den nærmere gennemførelse af uddannelsesplanen, samt at forestå uddannelsen m. v.

I overensstemmelse med kommissionens indstilling nedsatte socialministeriet i januar 1956 et udvalg med den nævnte opgave.

Udvalget blev bemyndiget til i fornødent omfang at forhandle med særligt sagkyndige.

Udvalget fik følgende sammensætning:

Direktør *E. Leuning*, socialministeriet, formand, udpeget af socialministeriet.

Forstander for statens institut for talelidende i Hellerup, dr. phil. *E. Forchhammer*, udpeget af socialministeriet.

Forstander for statens institut for talelidende i Århus, dr. phil. *H. Abrahams*, udpeget af socialministeriet.

Fg. kontorchef i arbejdsministeriet, nu kontorchef i socialministeriet, *W. Johannsen*, udpeget af socialministeriet.

Overlærer ved statens institut for talelidende i Hellerup, dr. phil. *Sv. Smith*, udpeget af socialministeriet.

Formanden for Talepædagogisk Forening, lærer, nu overlærer ved statens institut for talelidende i Hellerup, *Poul Nilsson*, udpeget af socialministeriet.

Statskonsulenten for folkeskolen og seminarierne, nu skoledirektør i Rødovre, *A. Andreassen*, udpeget af undervisningsministeriet.

Overlæge *N. Rh. Blegvad*, udpeget af Den alm. danske Lægeforening.

Øre-, næse- og halslæge ved statens institut for talelidende i Hellerup, dr. med. *Erik Jerlang*, udpeget af sundhedsstyrelsen.

Forstander for statens kostskole for døve i Fredericia *Peter Knudsen*, udpeget af Fællesrådet for lærerforeninger ved statens skoler for blinde, døve, tunghøre og talelidende.

Overlærer ved statens institut for talelidende i Hellerup, mag. art. *Gertrud Egede*, udpeget af Foreningen af lærere ved statens institutter for talelidende.

Udvalgets sekretariat:

Kst. kontorchef i socialministeriet *Erik Hansen*, leder af sekretariatet.

Fuldmægtig i socialministeriet *A. Døssing*.

I februar måned 1957 indtrådte overlærer ved statens institut for talelidende i Århus,

cand. mag. *Johs. Dalsgård*, i udvalget, efter at overlærer *Gertrud Egede* var afgået ved døden.

Efter at kst. kontorchef *Erik Hansen* fra den 1. august 1957 at regne var udnævnt til leder af ankenævnet for invalideforsikringsretten, har kontorchef i socialministeriet *W. Johannsen* overtaget ledelsen af udvalgets sekretariat.

Som særligt tilforordnet i spørgsmål vedrørende særundervisning i folkeskolen har konsulent for særundervisningen i Frederiksborg amt, *Holger Rasmussen*, deltaget i en del af udvalgets møder.

Udvalget har i øvrigt forhandlet med nedennævnte personer som særligt sagkyndige inden for hvert sit område:

Spørgsmålet om tilrettelæggelse af en fælles uddannelse for talelærere og tunghøre-lærere har været forhandlet med forstanderen for statens aflæseskole i København, *O. Alberts*, forstanderen for statens aflæseskole i Fredericia, *Sv. Vognsen*, formanden for Tunghørepedagogisk Forening, tunghøre-pædagog ved statens hørecentral i Århus, *E. Jepsen*, samt med skoleinspektør *H. Chr. Rudolph*, København.

Problemer vedrørende undervisning af ordblinde og læsesvage unge har udvalget drøftet med inspektør hos statskonsulenten for ungdomsundervisningen *David Petersen*, kontorchef i handelsministeriet, nu overregistrator ved aktieselskabsregistret, *A. Roelsen*, direktøren for statens tilsyn med håndværkerundervisningen, *F. V. Haugsted*, direktøren for statens tilsyn med handelsskoleundervisningen, *Osv. Larsen*, rektor for Danmarks Lærerhøjskole, *Ernst Larsen*, og direktøren for Danmarks pædagogiske institut, *Erik Thomsen*.

For at danne sig et indtryk af ordblindeproblemets omfang og betydning inden for skolevæsenet, hvor særundervisningen er fuldt udbygget, har man forhandlet med føl-

gende skolepsykologer fra det storkøbenhavn-ske område:

Lederen af Københavns kommunes skolepsykologiske kontor, *Mogens Ellehammer*, lederen af Frederiksberg kommunes skolepsykologiske kontor, mag. art. *Harald Torpe*, skolepsykolog, mag. art. *S. A. Tordrup*, Gentofte kommune, og den tidligere leder af Frederiksberg kommunes skolepsykologiske kontor, mag. art. *Henning Meyer*. Endvidere har afdelingsleder ved Danmarks pædagogiske institut, *Carl Aage Larsen*, deltaget i disse forhandlinger.

Udvalget har drøftet problemer vedrørende uddannelse af ordblindepædagoger med repræsentanter for Landsforeningen for ordblindesagen i Danmark: Civilingeniør *Einar P. Foss*, overlæge, dr. med. *Knud Hermann*, overlæge *Karl Søndergaard*, cand. mag. *Eva Jacobsen* og mag. art. *Paul-Erik Hansen*.

Under udvalgets arbejde har der været nedsat et underudvalg til drøftelse af pædagogiske spørgsmål med forstander *E. Forchhammer* som formand og som medlemmer forstander *H. Abrahams*, forstander *Peter Knudsen*, overlærer *Sv. Smith*, overlærer *Gertrud Egede* og overlærer *Poul Nilsson*. Efter overlærer *Gertrud Egede's* død er overlærer *Johs. Dalsgård* indtrådt i det pædagogiske underudvalg.

Udvalget har afholdt 31 møder, medens underudvalget har afholdt 12 møder.

Da uddannelsen, som det fremgår af indledningen til udvalgets forslag til en fælles uddannelse af talelærere og tunghørelærere, foreslås tilrettelagt ikke alene med henblik på uddannelse af lærere til særfor sorgen, men også med henblik på særundervisningen i folkeskolen, har udvalget med undervisningsministeriets udvalg af 25. august 1955 vedrørende særundervisning drøftet spørgsmålet om uddannelsens tilrettelæggelse og administration.

Undervisning og behandling under stat og kommune af talelidende, ordblinde og læsesvage samt tunghøre.

A. Forsorgen.

1. Behandlingen af talelidende, ordblinde og læsesvage.

Ved lov nr. 197 af 11. juni 1954, der trådte i kraft den 1. oktober 1954, blev der gennem en ændret affattelse af forsogsloven indført en nyordning af for sorgen for talelidende. De nærmere regler om nyordningens gennemførelse findes i *socialministeriets cirkulære af 30. september 1954*, der er optrykt som bilag I til nærværende betænkning.

Allerede før gennemførelsen af den nye ordning af forsorgen for talelidende ved loven af 11. juni 1954 søgte man fra statens institut i Hellerup i videst muligt omfang at decentralisere forsorgen ved gennemførelsen af undervisning hos de lokale talepædagoger.

Udgifterne ved den lokale undervisning afholdtes af kommunerne, som imidlertid kun var forpligtet til at træde til i trangstilfælde. Da skønnet over trangen var overladt til kommunerne, kunne instituttets bestræbelser for en decentralisering ikke slå igennem, og mange tilfælde af talelidelser kom enten slet ikke til behandling eller blev henvist til behandling på institut, skønt der havde været rimeligt grundlag for en lokal ambulant behandling.

Det er bl. a. på denne baggrund, at man må se nedsættelsen i 1949 af socialministeriets kommission angående omorganisation af forsorgen for talelidende, og kommissionens forslag i den i februar 1954 afgivne betænkning har i det store og hele dannet grundlag for nyordningen.

Som nævnt i *socialministeriets cirkulære af 30. september 1954* består de væsentligste ændringer i, at kommunerne blev fritaget for, og staten har overtaget udgifterne ved

behandling af talelidende også uden for statens institutter, når henvisning har fundet sted fra institutterne. Staten afholder udgifterne ved denne behandling uanset patienternes økonomiske forhold, og endvidere er det udtrykkelig fastsat i loven, at der for sværere tilfælde af ordblindhed og læsesvaghed gælder samme regler som for tilfælde af talelidelser.

Behandlingen af *talelidende* kan enten finde sted hos lokale autoriserede talepædagoger eller på et af statens institutter for talelidende. Institutterne afgør, hvorledes behandlingen skal finde sted efter de fornødne undersøgelser af patientens lidelse og forhold iøvrigt, eventuelt gennem de til institutterne knyttede rejseinspektører.

Ved nyordningen er der oprettet to selvstændige institutter, idet den tidligere afdeling i Århus under instituttet i Hellerup er omdannet til et selvstændigt institut. Ved fastsættelse af nye indberetningsregler tilsigtes det så vidt muligt at give institutterne kendskab til og indseende med alle tilfælde, hvor lidelsen er eller skønnes at blive til væsentlig ulempe for den pågældende. For så vidt betyder den nye ordning en centralisering under institutterne, men samtidig decentraliseres forsorgen på anden måde, idet det er hensigten, at behandlingen i videst muligt omfang skal foregå lokalt, således at patienterne kan forblive i deres hjem.

Der vil dog til stadighed være forskellige grupper af talelidelser, der må behandles på statens institutter. Dette gælder således patienter med meget svære talelidelser og hørstumme samt de læbe- og ganespaltepatienter, der skal opereres eller behandles med protese. Endvidere andre patienter med tale-

lidelser, som må undergives en undersøgelse og eventuel behandling af instituttets forskellige specialister. Hertil kommer talelidende patienter, der trænger til at komme bort fra deres sædvanlige miljø, patienter med sværere adfærdsforstyrrelser, samt endelig patienter, der bor så fjernt fra talepædagoger, at de ikke kan behandles lokalt.

Patienter, bosiddende øst for Storebælt, vil i almindelighed blive indkaldt til taleinstituttet i København, patienter, bosiddende vest for Storebælt, til taleinstituttet i Århus.

På *instituttet i Hellerup* er der plads til 56 elever, der kan bo på skolen, samt fornødent plejepersonale. Eleverne er fordelt på 6 afdelinger (stammen, udtalefejl, hørstumhed, ganespalte, stemmelidelse og ordblindhed). Instituttet modtager desuden til samtlige afdelinger eksterne elever, der gennemgående får $\frac{1}{2}$ times undervisning tre gange om ugen. Den operative behandling af patienter med læbespalte og ganespalte er centraliseret derved, at der mellem instituttet og Diakonissestiftelsen på Frederiksberg er oprettet overenskomst om indlæggelse til operation på Diakonissestiftelsen.

Der er til instituttet knyttet en klinik med tandlæge og en tandtekniker. Foruden almindelig tandpleje udføres her det særlige protesearbejde, som behandlingen af patienter med ganespaltelidelse nødvendiggør, medens tandreguleringer på grund af deres langvarighed kun kan foretages i et vist omfang. Af lægelig bistand disponerer instituttet desuden over en huslæge, hvorhos der til instituttet er knyttet psykiatrisk bistand, samt en øre-, næse- og halslæge, der undersøger alle patienter på selve instituttet. Endvidere har man truffet aftale med en øjenlæge, der undersøger patienterne i de tilfælde, hvor oftalmologisk undersøgelse skønnes påkrævet.

På *instituttet i Århus* disponerer man over 5 afdelinger (stammen, udtalefejl, stemmelidelse, ganespalte og ordblindhed). Der kan for tiden bo ca. 40 elever på instituttet, men efter en modernisering af afdelingerne, der for tiden er i gang, vil kapaciteten blive øget med 6 pladser. Løvrigt er der til instituttet knyttet en tandlæge, en tandtekniker, en huslæge, en øre-, næse- og halslæge, en psykiater og en øjenlæge på samme måde som til instituttet i Hellerup, medens operativ be-

handling af læbespalte og ganespalte endnu kun finder sted i København.

Behandlingstiden på institutterne er individuel, idet undervisningen fortsættes, så længe det anses for påkrævet. Efter at institutterne, som nævnt, efter lovændringen fortrinsvis tager sig af behandlingen af de sværere og sværeste tilfælde af talelidelse og ordblindhed, der ikke kan behandles ambulant hos lokale talelærere og ordblindelærere, er behandlingstiden, der tidligere normalt strakte sig over 3 til 6 måneder, blevet væsentligt forlænget. For enkelte grupper vil behandlingen endog kunne strække sig over adskillige år. Under disse omstændigheder har man ikke fundet det forsvarligt som hidtil at nøjes med at give de interne elever taleundervisning alene, men man har ment at måtte meddele en — endnu begrænset — undervisning i almindelige skolefag for børn i den undervisningspligtige alder. Det er hensigten, efterhånden som forholdene tillader det, at udvide denne undervisning, således at man kan nå dertil, at der kan gives alle børn, hvis ophold på institutterne strækker sig over længere tid, en forsvarlig skoleundervisning.

Allerede før lovændringen i 1954 har taleinstitutterne behandlet *ordblinde og læsesvage*, ligesom der fra institutterne er foretaget henvisning til ambulant behandling uden for institutterne af ordblinde og læsesvage, uanset at der ikke direkte i loven var hjemmel til behandling af sådanne tilfælde.

Efter lovændringen fremgår det nu direkte af forsogsloven, at der gælder samme regler med hensyn til behandling af sværere tilfælde af læsesvaghed og ordblindhed som med hensyn til behandling af talelidende.

Det bemærkes, at undervisning af ordblinde og læsesvage kun i meget begrænset omfang finder sted på taleinstitutterne. Der vil normalt fra vedkommende institut ske henvisning til behandling hos lokale tale- eller ordblindelærere, herunder privat drevne ordblindeinstitutter.

Om de nærmere regler for, hvornår tilfælde af læsesvaghed kan karakteriseres som svære, henvises til det foran nævnte cirkulære af 30. september 1954. Man lægger mærke til, at behandling i henhold til forsogsloven kun kan finde sted, for så vidt angår de tilfælde af læsesvaghed og ordblindhed, som ikke tilstrækkeligt effektivt kan behandles gennem folkeskolens særundervis-

ning. Uanset denne bestemmelse har taleinstitutterne efter nyordningen dog måttet modtage et uforholdsmæssigt stort antal tilfælde af læsesvaghed til henvisning til ambulante behandling. Det kan således nævnes, at den største del af statens udgifter til den ambulante behandling hos lokale lærere vedrører ordblinde og læsesvage. I finansåret 1956-57 beløb statens samlede udgifter til den lokale ambulante behandling sig således til ialt ca. 1,5 mill. kr., og heraf vedrørte ca. 0,9 mill. kr. undervisningen af ordblinde og læsesvage.

Som den væsentlige årsag til, at forsorgen således er blevet belastet med udgifter til undervisning af ordblinde og læsesvage i et omfang, der ligger ud over, hvad man havde regnet med ved gennemførelsen af nyordningen af taleforsorgen, mener udvalget at måtte se det forhold, at folkeskolens særundervisning adskillige steder endnu kun er mangelfuldt udbygget. Det er udvalgets opfattelse, at mange kommuner, der skulle være i stand til at indføre en tilstrækkelig særundervisning, endnu viger tilbage herfor, og at det kan være en medvirkende årsag hertil, at der er mulighed for at få staten til at overtage undervisningen af læsesvage og ordblinde skolebørn ved henvisning til undervisning under forsorgen.

Der har i udvalget været enighed om, at det fremtidig fra taleinstitutternes side normalt bør stilles som betingelse for henvisning af skolepligtige børn til undervisning under særforsorgen — specielt af læseretarderede og ordblinde — *at der i folkeskolen er forsøgt særundervisning gennem nogen tid uden tilfredsstillende fremgang*. Man er naturligvis klar over, at en sådan regel ikke kan kræves overholdt uden undtagelse, idet man er opmærksom på, at der inden for mange mindre skolevæsenere især i landdistrikterne, som forholdene ligger, ikke er praktisk mulighed for gennemførelse af en forsvarlig særundervisning. Dette forhold bør efter udvalgets opfattelse ikke gå ud over de børn, der har behov for særundervisning.

Det er udvalgets opfattelse, at man også over for den private skole bør kunne stille det krav, at der i skolen er forsøgt særundervisning gennem nogen tid uden resultat, før henvisning til undervisning under særforsorgen kan finde sted. I tilfælde, hvor et barn ved anbringelse i en privat skole af-

skæres fra den mulighed for at modtage særundervisning, som det ville have haft, om det havde gået i den stedlige kommuneskole, bør institutterne kunne henvise forældrene til at flytte barnet eller til selv at betale for særundervisningen af barnet. Udvalget har her været opmærksom på det uheldige forhold, at private skoler har adgang til stats-tilskud til gennemførelse af særundervisning uden at have nogen dertil svarende forpligtelse til at underkaste sig tilsyn fra det offentlige med denne undervisnings effektivitet. Man vil i udvalget finde det rimeligt, om der fra socialministeriets side rettes henvendelse til undervisningsministeriet med anmodning om, at *hele spørgsmålet om særundervisning inden for den private skole tages op til overvejelse*, idet der herved henvises til, at det ikke kan anses for rimeligt, at et barn henvises til særundervisning under særforsorgen, blot fordi det har gået i en privat skole, der ikke har været i stand til eller ikke har villet gennemføre en tilstrækkelig særundervisning.

Særforsorgens vanskeligheder med hensyn til behandling af ordblinde og læsesvage er ikke begrænset til børn i den skolepligtige alder. Som følge af den utilstrækkelige særundervisning i folkeskolen vil mange unge forlade skolen uden at have modtaget undervisning til afhjælpning af læsevanskeligheder. Under disse omstændigheder har man i udvalget overvejet mulighederne for gennemførelse af særundervisning for denne kategori af unge inden for de forskellige former for skoler, der tager sig af videreuddannelse af unge. Det drejer sig her hovedsagelig om de tekniske skoler, handelsskolerne, ungdomsskolerne og aftenskolen.

Ved udvalgets forhandlinger med repræsentanter for ungdomsundervisningen, håndværkerundervisningen og handelsskoleundervisningen er det oplyst, at der intet er til hinder for gennemførelse af særundervisning for lettere tilfælde af læsesvaghed på tekniske skoler og handelsskoler. Gennemførelse af sådan undervisning vil dog utvivlsomt mange steder støde på praktiske vanskeligheder navnlig med hensyn til tilvejebringelse af de nødvendige lærerkræfter. I de større byer, hvor der findes uddannede læselærere, skulle der dog ikke være afgørende vanskeligheder af denne art. Statens institutter for talelidende har da også enkelte steder ved

forhandling med vedkommende tekniske skole fået gennemført særundervisning for læsesvage elever, men foreløbig således at udgifterne herved er blevet afholdt af særfor sorgen. Udvalget vil finde det rimeligt, om en sådan undervisning kunne finde sted inden for rammerne af teknisk skoles og handelsskolernes undervisning i specielle fag, og det er udvalgets opfattelse, at der ved forhandling med håndværkerundervisningens og handelsskoleundervisningens øverste administration bør søges tilvejebragt en ordning, hvorefter *statens institutter bemyndiges til i det enkelte tilfælde ved forhandling med teknisk skole og handelsskolerne at søge gennemført undervisning af læsesvage inden for skolen*, hvor dette måtte være praktisk muligt og således, at udgifterne herved afholdes af skolen.

For så vidt angår aftenskole- og ungdomsskoleundervisningen er det oplyst, at der enkelte steder i landet med hjemmel i *loven om ungdomsundervisning m. v. af 11. juni 1954* er blevet gennemført undervisning for læsesvage og lettere ordblinde. I følge den nævnte lovs § 6 skal hold, der oprettes inden for ungdomsskoler eller aftenskoler, normalt have mindst 10 deltagere, for at der kan opnås tilskud til undervisningen. Hold på mindst 6 deltagere kan dog godkendes, for så vidt det drejer sig om særlige grupper af elever eller elever, for hvem undervisning i mindre hold eller i særlige fag er påkrævet. Der er næppe tvivl om, at denne særlige bestemmelse om adgang til oprettelse af mindre hold med henblik på undervisning i særlige fag i de større kommuner normalt vil muliggøre gennemførelse af undervisning af læsesvage og lettere ordblinde inden for aften- og ungdomsskolen. I mindre kommuner vil dog selv denne adgang til dispensation fra hovedreglen om hold på 10 deltagere ofte ikke være tilstrækkelig til, at der kan oprettes en sådan undervisning. Udvalget vil derfor finde det ønskeligt, *om der ved lovens revision, senest i året 1959-60 kunne skabes hjemmel for ydelse af tilskud i særlige tilfælde til undervisning på hold med mindre end 6 deltagere.*

2. Undervisning af voksne tunghøre.

Efter gennemførelsen af *loven af 27. januar 1950 om foranstaltninger vedrørende døve og tunghøre* og ændringerne i bestemmelserne i

folkeforsikringslovens § 60 om udlevering af høreapparater har tunghørefor sorgen været inde i en stærk udvikling.

Undervisningen i *mundaflæsning og høretræning m. v.*, der tidligere har været givet på kommunale kurser, oprettede i henhold til aftenskoleloven, er nu blevet henlagt under socialministeriet, således at staten afholder samtlige udgifter både ved denne undervisning og den tilsvarende undervisning på statens aflæseskoler i Fredericia og København.

Optagelse af elever på *statens aflæseskoler* sker for størstedelen efter henvisning fra statens hørecentraler, der samarbejder med aflæseskolerne. Henvisningen til aflæseskolerne fra hørecentralerne sker normalt i forbindelse med udlevering af høreapparat, og søgningen til aflæseskolerne er vokset i takt hermed. Dette gælder navnlig for aflæseskolen i København, der også tager sig af undervisningen i de lettere tilfælde, der i provinsen ville være blevet henvist til et lokalt kursus.

Medens høretræning tager direkte sigte på oplæring i benyttelsen af høreapparat ved systematisk tilrettelagte lytteprøver, der skal sætte den tunghøre i stand til at skelne og fortolke de lyde, han modtager gennem sit apparat, virker mundaflæsningen på længere sigt. Mundaflæsning har således betydning også og måske navnlig i de tilfælde, hvor høreapparatet ikke selv ved høretræning kan komme til at yde tilstrækkelig hjælp til, at den tunghøre kan opfatte almindelig tale.

Statens aflæseskole i København er en dagskole. De enkelte elever møder dog normalt kun nogle få timer et par gange om ugen. Eleverne er således normalt i stand til at passe deres daglige arbejde. For så vidt muligt at give alle lejlighed til at deltage i undervisningen er skolen også åben for undervisning om aftenen.

Der har i skoleåret 1956-57 deltaget 720 elever i skolens undervisning i mundaflæsning, og af disse har 183 tillige fået undervisning i høretræning med én time ugentlig. Skolen har endvidere tilrettelagt undervisning for tunghøre i dansk og fremmede sprog. Skolen har tillige enkelte elever, som møder til enetimer i talekorrektion, og endelig har skolen et hold i mund-håndsystemet. Til ældre og svagelige tunghøre gives der derudover i hjemmet instruktion i brugen af høreapparat.

Statens aflæseskole i Fredericia, der har plads til knapt 30 elever, er som kostskole i stand til at tage sig af tunghøre, der har behov for en mere omfattende og intensiv behandling, end der kan gives på de lokale kurser. Skolen tager sig således af stærkt tunghøre, der trænger til intensiv høretræning og mundaflæsning, og tunghøre, der har særlige vanskeligheder med tilvænning til høreapparat. Skolen modtager endvidere tunghøre med depressioner og unge tunghøre, der har haft vanskeligt ved at klare sig i folkeskolen, og som har behov for at blive rettet op, før de sendes ud i livet.

Den lokale undervisning i mundaflæsning og høretræning foregår på de særlige tunghørekurser, der står under tilsyn af forstanderne for statens aflæseskoler. De lærere, der underviser på disse kurser, er i de fleste tilfælde folkeskolelærere, der har gennemgået en supplerende uddannelse på statens aflæseskoler.

Der er oprettet tunghørekurser i henved 90 byer, og der undervises på disse kurser årligt henved 2 000 voksne tunghøre i mundaflæsning, høretræning og instruktion i høreapparatets brug.

Udlevering af høreapparat til tunghøre i medfør af bestemmelsen i folkeforsikringslovens § 60, stk. 1. a., sker på *statens hørecentraler* efter en omhyggelig lægelig-audiologisk undersøgelse i hvert enkelt tilfælde.

Hørecentralerne foretager, når det skønnes nødvendigt, henvisning til undervisning på statens aflæseskoler eller de lokale kurser.

B. Særundervisning i folkeskolen.

Folkeskoleloven af 18. maj 1937 udtaler i § 2, stk. 5, at der for børn, der ikke kan følge den almindelige undervisning, hvis forholdene tillader det, skal oprettes en særskilt undervisning (særklasser, tunghøreklasser o. lign.).

Bestemmelsen hører imidlertid til de paragraffer i folkeskoleloven, der først skulle være gennemført 1. april 1948, og hvis gennemførelse senest er blevet udskudt til 1. april 1958. I *undervisningsministeriets cirkulære af 26. juni 1943*, der indeholder nærmere bestemmelser om indretning af særundervisning, tilrådede **man** dog kommunerne at søge spørgsmålet løst, også før ord-

ningen blev gjort obligatorisk, og i overensstemmelse hermed er der — fortrinsvis i større kommuner — gennemført særundervisning ad frivillighedens vej.

Folkeskolelovens § 2, stk. 5, omfatter ikke Københavns kommune, men der er i denne kommune indrettet særundervisning i det væsentlige i overensstemmelse med anvisningerne i cirkulæret af 1943.

I cirkulæret blev der givet anvisning på indretning af særundervisning for følgende kategorier af børn: 1) svagt begavede, 2) svagthørende, 3) svagtseende, 4) talelidende og 5) læsesvage (herunder ordblinde). Der vil neden for blive gjort nærmere rede for disse regler for så vidt angår svagthørende, talelidende og læsesvage børn.

Af stor betydning for særundervisningens udvikling har det været, at der med hjemmel i skoletilsynsloven af 12. april 1949 har kunnet ansættes *særundervisningskonsulenter* i amterne (bortset fra Bornholms amt, hvor disse opgaver varetages af amtskolekonsulenten) og i de fleste købstæder. Det skyldes således sikkert for en væsentlig del oprettelsen af konsulentstillingerne, at antallet af børn, der modtager særundervisning i landkommunerne, har kunnet mere end fordobles i tidsrummet fra 1. januar 1953 til 1. januar 1955.

Når der dog stadigvæk især i landdistrikterne er et betydeligt antal børn i folkeskolen, der ikke modtager særundervisning, uanset at de har behov derfor, må dette for en del ses i sammenhæng med de vanskeligheder, skolen har haft at kæmpe med i de forløbne år. Samtidig med, at de store årgange har bevirket en voldsom forøgelse af elevtallene, har man arbejdet på gennemførelsen af den udvidede undervisning, der er foreskrevet i folkeskoleloven af 1937. Disse bestræbelser har været hæmmet af krigstidens og efterkrigstidens restriktioner. Følgerne heraf har været vanskelige lokale forhold og en stor lærermangel. Disse omstændigheder har selvsagt virket hæmmende på gennemførelsen af særundervisning, idet der ikke har været det tilstrækkelige antal talelærere, der har gennemgået de forskellige kurser, der landet over har været afholdt til uddannelse af lærere til særundervisning.

Det af undervisningsministeriet under 25. august 1955 nedsatte udvalg vedrørende særundervisning har indledt et arbejde med revi-

sion af de i cirkulæret af 1943 givne regler og har herunder også inddraget spørgsmålet om uddannelse af lærere til folkeskolens særundervisning.

Svagthørende børn.

Det foreskrives i cirkulæret af 1943, afsnit II, at der årligt i skoleårets sidste måneder af skolelægen i samarbejde med klasselederen skal foretages høreprøve af alle folkeskolens børn (hviskestemmeprobe). Alle børn, der ikke består denne prøve, henvises til nærmere undersøgelse af skolelægen.

Børn, hvis høreevne er nedsat, men som dog kan høre hviskestemme i 0,5 m afstand, kan ifølge cirkulæret deltage i undervisningen i den almindelige folkeskole. Børn, der ikke kan høre hviskestemme på 0,5 m afstand, men hvis høreevne dog ligger over 0,5 m for talestemme, kan indlemmes i særlige klasser for svagthørende børn, hvor sådanne kan oprettes. Hvis det samlede antal af svagthørende børn i en kommunes folkeskoleklasser udgør mindst 20, skal der oprettes sådanne klasser.

Svagthørende børn i skoler, der ikke har særklasser for sådanne børn, kan forblive i den almindelige folkeskole, men det foreskrives, at læreren skal have opmærksomheden henvendt på, at barnet er svagthørende, og at barnet årligt skal have et kursus i mundaflæsning og taleøvelse af mindst 14 dages varighed.

Børn, hvis tale eller sprog i væsentlig grad er påvirket af deres høresvagthed, eller hvis høreevne ligger under 0,5 m for almindelig talestemme, skal anmeldes til særforsorg.

Særlige klasser for svagthørende børn er oprettet i København og et par af de største provinsbyer. I enkelte andre kommuner gives der disse børn undervisning i mundaflæsning m. v. på særlige hold.

Der er dernæst i de senere år på initiativ af Dansk Tunghøreforening og statens hørecentraler i Århus og Odense arrangeret et 14-dages kursus for svagthørende skolebørn fra Jylland. Udgifterne ved børnenes deltagelse afholdes af de respektive skolefonde, der får halvdelen af deres udgifter hertil refunderet af statskassen. Dette kursus har i høj grad været tiltrængt, idet særundervisningen på dette område endnu langt fra er udbygget.

Talelidende børn.

I cirkulæret af 1943, afsnit IV, foreskrives det, at der i det første skoleårs sidste måneder skal foretages taleprøve over alle nyoptagne børn. Til denne prøve henvises også børn på andre alderstrin, der har talevanskeligheder.

Børn, hvis talevanskeligheder skyldes hareskår, ganespalte, hørstumhed (afasi), funktionelle stemmelidelser eller stammen kan ifølge reglerne i dette cirkulære ikke behandles ved taleundervisning i den almindelige folkeskole eller folkeskolens særklasser, men må ved skolekommissionens beslutning henvises til behandling på statens institutter for talelidende eller efter disses henvisning til ambulante behandling. For børn, der øvrigt har sådanne talefejl, at de ikke kan rettes under den almindelige undervisning, foreskriver cirkulæret, der som nævnt kun har været vejledende for kommunerne, indretning af taleundervisning ved en særlig talelærer, således at undervisning gives børnene enkeltvis eller i hold på indtil 6 børn. En sådan undervisning er dog kun gennemført i større kommuner.

Cirkulæret forudsætter således, at der uddannes talelærere specielt til behandling af børn med udtalefejl inden for skolernes særundervisning. En sådan uddannelse er ikke etableret. I stedet er ved en del skolevæsener ansat autoriserede talelærere.

I socialministeriets cirkulære af 30. september 1954 om hjælp i henhold til forsorgsloven til behandling af talelidende m. v. omtales det, at det på grund af denne udvikling må påregnes, at det vil være muligt ved skoler og skolevæsener, hvor der gives undervisning af autoriserede talelærere, at behandle de fleste talelidende børn inden for skolernes særundervisning, hvorefter kun skoleelever, hvis lidelse er af en sådan karakter, at institutbehandling er nødvendig, indberettes til statens institutter for talelidende.

Læsesvage børn.

Cirkulæret af 1943 giver ikke særlige regler om udtagelsen af børn med læsevanskeligheder.

Det udtales, at læsesvage børn som regel kan følge den daglige undervisning i samme omfang som de øvrige børn. I faget dansk

foreskrives der dog ekstra undervisning i læsning og stavning enten på særlige læsehold med få børn eller af det enkelte barn alene. Ved sværere tilfælde må barnet gennem længere tid have en særlig undervisning af dertil uddannede lærere eventuelt i særlige læseklasser. De sværeste tilfælde må anmeldes for og behandles af statens institutter for talelidende, eventuelt ved henvisning til ambulans behandling.

Der har på dette område siden udsendelsen af cirkulæret af 1943 og ikke mindst i

de seneste år fundet en betydelig udvikling sted, og disse børn udgør nu den største gruppe af samtlige børn, der modtager særundervisning, lait fik pr. 1. januar 1956 ca. 16 600 læsesvage børn særundervisning i folkeskolen.

Kun i en del af de større kommuner er der dog oprettet særlige læseklasser, men iøvrigt gives særundervisning af disse børn i almindelighed som holdundervisning i tilknytning til den almindelige skoleundervisning.

III.

De gældende regler for uddannelse af talelærere, tunghørelærere og ordblindelærere (læselærere).

A. Uddannelse af talelærere.

Den hidtidige uddannelse af talelærere har været tilrettelagt af Den almindelige danske Lægeforening i samarbejde med Talepædagogisk Forening, og er senest fastlagt ved den i 1945 af lægeforeningen vedtagne ordning med hensyn til autorisation af talelærere. Ordningen, der formelt endnu er gældende, har været varetaget af lægeforeningens talelærerudvalg, der består af tre af foreningens repræsentantskab blandt medlemmerne valgte repræsentanter, hvortil kommer forstanderen for statens institut for talelidende i Hellerup og en autoriseret talelærer valgt af lægeforeningen efter indstilling fra Talepædagogisk Forening.

Det var i almindelighed en betingelse for at kunne indstilles til autorisation, at vedkommende havde bestået skoleembedseksamen med pædagogikum eller afgangseksamen fra et seminarium.

Den særlige talelæreruddannelse omfattede følgende discipliner:

1. Talemetodik, stemme- og sprogbehandling samt diktion.
2. Taleorganernes anatomi og fysiologi, akustik og fonetik.
3. Logopædi.
4. Praktisk pædagogik.

Uddannelsen i de 3 førstnævnte discipliner skulle ifølge ordningen strække sig over mindst 6 måneder med regelmæssig undervisning og med et samlet antal lektioner på mindst 150. Undervisningen kunne gives af autoriserede talelærere.

Uddannelsen i praktisk pædagogik omfattede 180 timers hospitering, herunder

undervisning på et af statens institutter for talelidende, samt en uges hospitering i en kommunal tale- eller læseklasse.

Uddannelsen afsluttedes med en eksamen under ledelse af talelærerudvalget.

Ret til at indstille til eksamen havde enhver autoriseret talelærer, og indstilling blev afgivet til talelærerudvalget, der ligeledes efter bestået eksamen meddelte kandidaten lægeforeningens autorisation.

Eksamen faldt i to dele, en teoretisk og talemetodisk del og en praktisk del. Første del omfattede en skriftlig prøve og en mundtlig prøve, der afholdtes på statens institutter for talelidende. Hertil var også henlagt anden del af eksamen, der bestod i diagnosticering af en talelidelse og planlægning og påbegyndelse af behandlingen af lidelsen samt undervisningsfærdighed.

Udgifterne ved uddannelsen har i det væsentlige været afholdt af kandidaterne, der har måttet bære de fulde udgifter til selve undervisningen, herunder hospiteringen på taleinstitutterne. Udgifterne til vikar har i vidt omfang været afholdt af kommunerne i tilfælde, hvor det har været nødvendigt at frigøre kandidaterne for deres undervisningsarbejde i folkeskolen. I visse tilfælde har kommunerne endog ydet tilskud til eller helt dækket udgifterne til undervisningen.

Eksamen efter den af lægeforeningen tilrettelagte ordning, der som nævnt endnu formelt er gældende, har senest været afholdt i sommeren 1956, idet der i tiden derefter efter indstilling fra udvalget har været lukket for adgangen til hospitering på statens institutter for talelidende.

Når udvalget har ment at måtte gå ind for en standsning af tilgangen til uddannelsen af talelærere efter den hidtidige ordning, endnu

før man i udvalget havde udarbejdet forslag til en ny ordning, skyldes dette, at man var blevet opmærksom på, at der i tiden umiddelbart forud for udvalgets nedsættelse havde meldt sig et uforholdsmæssigt stort antal ansøgere, der ønskede at lade sig uddanne som talelærere efter den bestående ordning.

Uanset at der i udvalget er enighed om, at den under Den alm. danske Lægeforening gennemførte uddannelse stort set har været tilfredsstillende, har udvalget dog ment, at det ville være uheldigt, om man umiddelbart foran gennemførelsen af en ny og udvidet uddannelse ville tillade et unormalt stort antal kandidater at indstille sig til eksamen under den gamle ordning.

Udvalget har derfor forhandlet med repræsentanter for Den alm. danske Lægeforening om standsning af uddannelsen. Lægeforeningen har imidlertid ikke ment at kunne gennemføre en standsning af tilgangen til den af foreningen autoriserede uddannelse. Foreningen ville dog ikke have noget imod, om der fra ministeriets side blev truffet foranstaltninger til en begrænsning af tilgangen.

Efter indstilling fra udvalget har socialministeriet herefter pålagt statens institutter for talelidende ikke at modtage kandidater til hospitering, før en ny uddannelsesplan er fastlagt og trådt i kraft.

B. Uddannelse af tunghørelærere.

Den gældende ordning for uddannelse af tunghørelærere (aflæselærere), der går tilbage til 1941, er tilrettelagt på grundlag af et forslag, der var udarbejdet af et underudvalg under det af socialministeriet i 1938 nedsatte udvalg angående døves og tunghøres forhold i erhvervsmæssig henseende.

Uddannelsen er tilrettelagt med undervisningen af voksne tunghøre for øje, men da det i almindelighed er kommunelærere, der tager denne opgave op, fandt man det naturligt, at uddannelsen blev lagt således til rette, at de lærere, der gennemgik den, også kunne tage sig af tunghøre børns undervisning i tilfælde, hvor tunghørheden ikke er stærkere, end at børnene ved en supplerende undervisning i mundaflæsning og eventuelt rettelse af lettere udtalefejl vil kunne blive i normalskolen.

Kursus varer 2 måneder og omfatter følgende discipliner:

	timer
Stemmedannelse	42
Talefejl og deres behandling	18
Aflæselære og metodik	10
Ørets anatomi, sygdomme og deres behandling	4
Høreapparater (apparatyper)	3
Audiogrammer og høreprøver	5
Mund-hånd-systemet	12
Tunghøre børn og deres undervisning	5
Sociallovgivning	6

Der gives således ialt 105 timer i teori, og dertil kommer 135 timer i praktik (på høre- og øvelsestimer).

De første 6 uger af uddannelsen foregår på statens aflæseskole i København, hvor kursusdeltagerne daglig modtager 3 timers undervisning i teori og stemmedannelse og 2 timers undervisning i praktik. Der aflægges tillige studiebesøg på en række institutioner, herunder navnlig statens hørecentral, hvor kursisterne får 12 timer med praktisk øvelse i brugen af høreapparater.

Kursus afsluttes med en uges ophold på statens skole for svært tunghøre børn i Nyborg og en uges hospitering på statens aflæseskole i Fredericia, der, som nævnt side 11, er en kostskole, som er indstillet på at modtage voksne tunghøre, der har behov for en mere omfattende behandling end den, der kan gives på de lokale tunghørekurser.

Udgifterne ved uddannelsen fordeles på den måde, at socialministeriet afholder de fulde udgifter ved afholdelsen af kursus og tillige yder kursusdeltagerne en godtgørelse for rejseudgifter og et tilskud på 7 kr. pr. dag til delvis dækning af udgifterne ved opholdet på kursus, medens tilskud til dækning af deltagerens udgifter til vikar under fraværet fra deres skole normalt ydes af den enkelte kommune.

C. Uddannelse af ordblinde- og læselærere.

I henhold til undervisningsministeriets cirkulære af 26. juni 1943 kan børn med læsevanskeligheder enten — i de sværeste tilfælde — anmeldes til og behandles på statens institutter for talelidende eller tages under

behandling på stedet af en hertil uddannet lærer.

De første lærere, der i 1935 påtog sig opgaven at undervise læsesvage og ordblindede børn i folkeskolen, fik kun en ganske kort orientering af skolepsykologerne om det nye arbejde, som skulle begyndes. Man havde konstateret ordblindhed og læsesvagthed hos skolebørnene, men havde ikke herhjemme nogen erfaring for, hvordan man skulle hjælpe disse børn. Forsøg i udlandet gav et fingerpeg om, hvilke metoder og materialer, man skulle anvende for at sætte disse stærkt retarderede børn i gang, men det blev de første læreres opgave at finde den arbejdsform, der passede bedst til danske forhold.

Da det næste hold lærere skulle i gang, søgte skolepsykologerne ved en række forelæsninger at pege på det centrale i læseprocessen, mens pædagogerne gav deres erfaringer og ideer videre.

Undervisningsministeriets særklasseudvalg har senere gennemført egentlige kurser for læseklasselærere. Flere store byer — først og fremmest København — tog opgaven op og uddannede de lærere, man havde brug for lokalt. Da konsulenterne for særundervisningen begyndte deres arbejde i amterne, arrangerede de en række kurser. Danmarks Lærerhøjskole har også i flere år holdt kurser for årskursisterne, ligesom lærere uddannede på statens institutter for talelidende har fået et indblik i arbejdet med de læsesvage og ordblindede.

Endelig har Landsforeningen for ordblindesagen i Danmark arrangeret et kursus med efterfølgende eksamen, der kunne berettiggende til at blive autoriseret ordblindpædagog.

Fælles for alle disse mange forskellige former for kurser, hvis teoritimer har varieret

fra 20 til 55, og hvis praktik har spændt fra 20 timer til 130 timer, har været gennemgang af følgende hovedpunkter: 1. læseprocessen, 2. fonetik, 3. metodik, 4. undervisningsmaterialer og 5. supplerende læsning. Antallet af timer til de forskellige discipliner har også varieret stærkt.

Enkelte kursusplaner har medtaget »orientering i intelligensprøver og læseprøver«. Ordblindeforeningens kursus, som med 55 timers teori og 130 timers praktik er det mest omfattende, har tillige lagt vægt på de karakterologiske ejendommeligheder og de psykiske vanskeligheder hos læsesvage og gennemgået dyslexien som en selvstændig disciplin inden for planen. Man har endelig søgt at orientere om de forskellige former for undervisning: læsehold, læseklasse, eneundervisning, om landsbyskolens forhold og om undervisning af voksne.

Den teoretiske uddannelse er foregået på en eller anden skole, men praktikuddannelsen har været fordelt til de forskellige former for undervisning: eneundervisning, læsehold og læseklasse. Ved kurser, hvor det har været muligt at gennemføre det, har man haft praktik både i den offentlige skole og på private institutter, ligesom man har aflagt besøg på statens institutter for talelidende.

De kurser, der er godkendt af undervisningsministeriet, afsluttes med overrækkelse af bevis for at have deltaget. Ordblindeforeningen udsteder ligeledes et bevis, der berettiger vedkommende til — efter endt praktik — at gå op til en eksamen, der består af en skriftlig prøve (bestående af en teoretisk opgave og en metodikopgave), en praktisk prøve og en teoretisk eksamination. Eleven kan herefter ansøge autorisationsudvalget, der iøvrigt leder hele uddannelsen, om autorisation som ordblindpædagog.

IV.

Forslag til en fælles uddannelse af talelærere og tunghørelærere.

Indledning.

Ved udarbejdelsen af sit forslag er udvalget gået ud fra, at uddannelsen i overensstemmelse med kommissionens forslag bør tilrettelægges således, at kandidaterne efter endt eksamen kan gøre fyldest *ikke blot som talelærere, men også som tunghørelærere og ordblinde- og læselærere*. Udvalget har herved som kommissionen lagt vægt på ønskeligheden af en decentralisering af for sorgen på disse områder, idet man har været opmærksom på, at forsøget på gennemførelsen af særundervisning af taledidende, tunghøre og ordblinde eller læsesvage børn i mindre kommuner ofte vil støde på den vanskelighed, at der ikke vil være tilstrækkelig beskæftigelse for en lærer inden for hvert af disse specialer.

I forbindelse hermed har udvalget overvejet spørgsmålet, om det med henblik på undervisning i folkeskolen måtte være ønskeligt, at der udover den foreslåede omfattende uddannelse tilrettelægges en mindre, kortvarig uddannelse af talelærere, der alene skulle tage sig af behandlingen af lettere tilfælde af taledidelse. Udvalget har herved været opmærksom på, at folkeskolens behov for uddannelse af lærere til særundervisning må forventes at ville stige stærkt i løbet af de kommende år, og at det muligvis vil blive svært at tilfredsstille dette behov på grundlag af en uddannelse af det af kommissionen foreslåede omfang.

Den talepædagogiske sagkundskab i udvalget har imidlertid enigt *advaret mod tanken om tilrettelæggelse af en sådan begrænset uddannelse af talelærere til folkeskolen*. Det er herved anført, at en forsvarlig behandling af selv lettere tilfælde af taledidelse vil kræve en uddannelse af det foreslåede omfang. Den

rigtige behandling selv af et tilsyneladende let tilfælde vil således kræve, at talelæreren er i stand til at stille den rigtige diagnose, hvilket igen kræver et omfattende kendskab til de dybereliggende årsager til de forskellige taledidelse. Det vil under selve behandlingen ofte vise sig, at et tilsyneladende lettere tilfælde er mere kompliceret eller har haft andre årsager end oprindeligt antaget. Behersker talelæreren under disse omstændigheder ikke diagnostikken, vil resultatet blive en utilstrækkelig eller fejlagtig behandling.

Hertil kommer, at en mindre omfattende uddannelse end den af udvalget foreslåede vil medføre, at talelærerne kun vil være i stand til at behandle de letteste tilfælde af udtalefejl og sproglige mangler, der kun udgør en mindre del af de taledidelse, der forekommer i skolen. Talelæreren ville således være afskåret fra at tage sig af de to vigtige og talstærke grupper: elever med stammen og funktionel stemmelidelse. Man ville herved være tilbage i den ordening, som var til sigtet ved undervisningsministeriets cirkulære af 26. juni 1943. I en del større kommuner er man jo allerede gået ud over cirkulæret, idet man f. eks. i ikke ringe omfang behandler stammere som et led i særundervisningen.

Udvalget har endvidere ønsket at fremhæve, at det er en forudsætning for gennemførelsen af den ved nyordningen af talefor sorgen ved lovændringen i 1954 tilsigtede decentralisation, at de lokale talepædagoger er i stand til at behandle alle kategorier af taledidelse. Det må herved erindres, at talefor sorgen, for så vidt angår den ambulante behandling, i det væsentlige er henvist til at anvende talelærere, der samtidig er ansat ved folkeskolen, idet virksomheden under sær-

forsorgen normalt ikke vil være tilstrækkelig som grundlag for en talelærers eksistens. Hertil kommer, at man fra særfor sorgens side er interesseret i, at talelæreren ikke mister kontakten med normalundervisningen.

Under disse omstændigheder har udvalget *ikke ment at kunne fremsætte forslag om*, at der ved siden af den foreslåede et-årige uddannelse tilrettelægges *en mindre omfattende uddannelse* af et større antal talelærere *med henblik på undervisning i folkeskolen*. Hele dette spørgsmål har i øvrigt været forelagt for det under undervisningsministeriet den 25. august 1955 nedsatte udvalg vedrørende tilrettelæggelsen af særundervisning af børn, der ikke kan følge folkeskolens almindelige undervisning, og dette udvalg har erklæret sig enigt i, at gennemførelsen af en forsvarlig særundervisning i folkeskolen af talelidende forudsætter, at der gives de lærere, der skal tage sig af denne undervisning, en uddannelse af det foreslåede omfang.

Under forhandlinger med forstanderne for statens aflæseskoler og repræsentanter for Tunghørepædagogisk Forening har udvalget på tilsvarende måde overvejet, hvorvidt man ved siden af den foreslåede fælles uddannelse for talelærere og tunghørelærere bør bevare den bestående kortvarige uddannelse af tunghørelærere, der er omtalt foran under kapitel III.

Der er imidlertid i udvalget enighed om, at *tunghørelærere under særfor sorgen fremtidig alle bør uddannes som talelærere*. Man har herved ikke alene, som tidligere nævnt, lagt vægt på det forhold, at den tilsigtede decentralisation af for sorgen for tunghøre og talelidende vil blive fremmet derved, at de pædagoger, der uddannes under for sorgen, kan gøre fyldest inden for mere end et område, men det må derudover tillægges selvstændig betydning, at tunghørelærere, der skal arbejde under særfor sorgen, har et nøje kendskab til talelidelserne og deres behandling. Man behøver blot at nævne, at talekorrektion spiller en væsentlig rolle, navnlig i undervisningen af svært tunghøre.

Udvalget vil derfor mene, at den foreslåede fælles uddannelse fremtidig bør være obligatorisk ikke alene for talelærere, men også for tunghørepædagoger under særfor sorgen, men således, at man ikke vil kræve, at tunghørelærere og døvelærere, der er uddannede under den gamle ordning, og som

er beskæftigede under særfor sorgen, skal gennemgå den nye uddannelse som betingelse for at kunne fortsætte arbejdet under for sorgen. Man har ikke ment at kunne fremsætte forslag om en supplerende uddannelse for tunghørelærere, der senere ønsker også at uddanne sig som talelærere, idet den hidtidige begrænsede uddannelse af tunghørelærere ikke kan anses for tilstrækkelig til at begrunde en generel adgang til fritagelse for at tage hele den foreslåede uddannelse.

Der har derimod i udvalget været enighed om, at der bør gives talelærere, der er uddannet efter den hidtidige ordning, og som ønsker at uddanne sig til tunghørelærere, *adgang til en supplerende uddannelse* på et kort kursus. Man har derfor overdraget det pædagogiske underudvalg i samarbejde med forstander O. Alberts, statens aflæseskole i København, at udarbejde forslag til en plan for et sådant supplerende kursus for talelærere, autoriserede af Den alm. danske Lægeforening, som måtte ønske at uddanne sig til tunghørelærere. Det således udarbejdede forslag, der er trykt som *bilag 2* til nærværende betænkning, er tiltrådt af udvalget, som vil foreslå, at der snarest muligt efter vedtagelsen af den foreslåede uddannelsesordning afholdes et eller flere sådanne supplerende kurser.

Ved udarbejdelsen af udvalgets forslag til en uddannelsesordning er der, som tidligere nævnt, taget hensyn til, at kandidaterne efter endt uddannelse skal kunne gøre fyldest ikke alene som tale- og tunghørelærere, men også som ordblinde- og læselærere. Udvalget har dog ikke ment, at der var grundlag for at stille noget krav om, at de mange lærere, der skal tage sig af undervisningen af ordblinde og læsesvage, der henvises til ambulante behandling af statens institutter for talelidende, alle skal gennemgå en så omfattende uddannelse som den foreslåede.

Udvalget er hermed i overensstemmelse med Landsforeningen for ordblindesagen i Danmark, der har udtalt, at der til undervisning af ordblinde ikke behøves en uddannelse af det omfang, som må kræves for talepædagoger. Det ville ikke være muligt på grundlag af den foreslåede omfattende uddannelse at tilfredsstille det betydelige behov for lærerkræfter til undervisning af ordblinde og læsesvage under for sorgen og i folkeskolen.

Udvalget har overvejet spørgsmålet om

hvilke krav, der herefter må stilles til de lærere, der skal være berettiget til at modtage ordblinde og læsesvage til undervisning efter henvisning fra statens institutter for talelidende. Man har herved foretaget en sammenlignende gennemgang af de vigtigste af de i kapitel III, afsnit C, beskrevne bestående uddannelser af ordblinde- og læselærere, og man er nået til det resultat, at de krav, der må stilles fra særforsorgens side, kun fuldt ud er opfyldt ved den af Landsforeningen for ordblindesagen i Danmark autoriserede uddannelse.

Udvalget finder det iøvrigt ønskeligt, om de mange forskellige uddannelsesordninger for læselærere kunne afløses af *en af staten autoriseret ordning under Danmarks Lærershøjskole*. Det kan i denne forbindelse oplyses, at Landsforeningen for ordblindesagen over for socialministeriet har rejst spørgsmål om en overdragelse til det offentlige af den af landsforeningen autoriserede ordning, og det er udvalget bekendt, at hele spørgsmålet om en samling af de mange forskellige uddannelser er taget op til behandling i det af undervisningsministeriet nedsatte udvalg vedrørende tilrettelæggelsen af særundervisningen af børn, der ikke kan følge folkeskolens almindelige undervisning.

Da de krav, der stilles med hensyn til uddannelse af døvelærere, på mange områder er identiske med de krav, der stilles til den kommende talelæreruddannelse, har udvalget drøftet det betimelige i en fællesuddannelse også på dette område. Da en del af døvelærernes uddannelse imidlertid nødvendigvis må gives på døveskolerne, og da man er vidende om, at døvenævnets pædagogiske underudvalg har taget døvelærernes uddannelsesproblemer op til fornyet drøftelse, har man ikke fra udvalgets side villet gå nærmere ind på spørgsmålet, men man skal meget henstille, *at det kommende talelæreruddannelsesudvalg og det ovenfor omtalte underudvalg tager spørgsmålet op til fælles drøftelse med det mål for øje at koordinere de to uddannelser på alle fælles områder*.

Det er iøvrigt udvalgets opfattelse, at der, i overensstemmelse med talekommissionens forslag herom, på længere sigt vil være anledning til at overveje mulighederne for en tilrettelæggelse af undervisningen inden for en række discipliner på en sådan måde, at

der kunne skabes *grundlag for en fælles grunduddannelse for pædagogerne ved flere særforsorgsgrene*.

Udvalgets forslag.

Ved udarbejdelsen af sit forslag har udvalget bygget på det af talekommissionen fremsatte forslag, idet man endvidere som dagsorden for forhandlingerne har fulgt den af kommissionen i sin betænkning side 36 ff. anvendte inddeling.

1. Betingelserne for at påbegynde uddannelsen.

Udvalget har tilsluttet sig kommissionens forslag om, at der for at påbegynde uddannelsen bør stilles krav om, at pågældende har afsluttende læreruddannelse fra seminarium eller har bestået skoleembedseksamen eller magisterkonferens med såvel teoretisk som praktisk pædagogikum eller har dokumenteret en anden fyldestgørende almindelig og pædagogisk uddannelse.

Der bør iøvrigt som betingelse for at kunne melde sig til uddannelse kræves en *forprøve* med audiometerprøve og specialistundersøgelse af taleorganerne. Endvidere bør det ved specielle prøver sikres, at ansøgerne har evne til at vurdere tonehøjde, klangforskelligheder, tonestyrke og rytme. For at forhindre misbrug af forprøven vil udvalget foreslå, at der kræves en vis rimelig betaling for aflæggelse af prøven.

Forprøven bør efter udvalgets opfattelse kunne tages ved begge taleinstitutter, og prøverne bør finde sted i januar måned i god tid inden ansøgningsfristens udløb, som foreslås sat til den 1. marts.

Der er i udvalget enighed om, at det må tillægges den største betydning, at kandidaterne, før uddannelsen påbegyndes, har fået lejlighed til at gøre deres erfaringer ved undervisningsvirksomhed i normalskolen. Da man ikke har ment at kunne udelukke cand. mag. er eller andre ganske særligt kvalificerede, der direkte fra eksamensbordet søger ind til arbejdet på taleinstitutterne, har man dog ikke ment, at der bør opstilles noget absolut krav om forudgående praktik som lærer. Udvalget vil derfor foreslå en ordning, hvorefter der normalt kræves 2 års praktisk

lærergerning som betingelse for optagelse til uddannelse. Der vil herefter være åbnet adgang til dispensation i særlige tilfælde.

Afgørelsen af spørgsmålet om, hvorvidt betingelserne for optagelse på uddannelseskursus er opfyldt i det enkelte tilfælde, bør efter udvalgets opfattelse henlægges til det udvalg, som foreslås nedsat til at forestå uddannelsen, jfr. det efterfølgende afsnit 6. Dette udvalgs bedømmelse af kandidaterne bør finde sted på grundlag af de af kandidaterne på *særlige ansøgningsskemaer* meddelte oplysninger og resultatet af forprøven, der vedlægges som bilag til ansøgningsskemaet. Udvalgets afgørelse om udskydelse af kandidater, der på grund af pladsmangel eller af personlige grunde ikke kan optages til uddannelse, vil herefter afhænge af en samlet bedømmelse af ansøgenes kvalifikationer, herunder specielt omfanget af forudgående praktisk lærergerning i normalskolen.

Udvalget har endvidere overvejet spørgsmålet om, hvorledes man bør forholde sig over for kandidater, der efter påbegyndt uddannelse har vist sig uegnede til at gennemføre uddannelsen med et rimeligt resultat. *Udskydelse af sådanne kandidater bør ske snarest muligt og senest inden 3 måneder efter uddannelsens påbegyndelse.*

2. Tidspunktet for uddannelsens påbegyndelse.

Med den i afsnit 3 foreslåede fagfordelingsplan påregnes uddannelsen at ville vare et normalt undervisningsår (ca. 9 mdr.), og det foreslås, at uddannelsen påbegyndes efter sommerferien, således at man undgår afbrydelsen ved den lange sommerferie. Man har overvejet muligheden for at lade kursus begynde samtidig med skoleåret i august måned. Dette tidspunkt ville imidlertid være meget ubejligt for taleinstitutterne, som her modtager de nye elever.

Dertil kommer, at undervisningen i flere fag vil blive varetaget af lærere fra universiteterne og andre læresteder, hvis undervisning begynder i september.

Det foreslås derfor, at *tidspunktet for uddannelsens påbegyndelse henlægges til 1. september.*

For så vidt angår de kandidater, der ønsker at søge ind ved taleinstitutterne, bør uddannelsen, som foreslået af kommissionen, foregå

i aspiranttiden. Da disse kandidater under uddannelsen skal virke som lærere ved institutterne, må uddannelsen for deres vedkommende påregnes normalt at ville vare 2 år. Det bør overlades til institutternes forstandere at tilrettelægge disse kandidaters deltagelse i uddannelsen som et led i den samlede timeplan.

3. Uddannelsens omfang.

Således som forsoget for de talelidende har udviklet sig, siden lægeforeningen senest fastsatte sine eksamenskrav i 1945, skønner udvalget det nødvendigt, at den traditionelle uddannelsesplan i overensstemmelse med kommissionens betænkning udvides også ud over, hvad der følger af, at tunghørepedagogikken medtages i uddannelsen. Forholdene har medført, at tale- og tunghørepedagogerne i højere grad end hidtil samarbejder med læger og hospitalsafdelinger, psykologer, hørecentraler m. v., og udvalget har derfor ment det nødvendigt at stille større krav end hidtil om kendskab til de forskellige discipliner, pædagogen kommer i forbindelse med. Dette gælder især kendskab til øre-, næse- og hals sygdomme, psykiatri og neurologi, øjensygdomme samt psykologi, specielt psykologisk testning. Man har i betragtning af udviklingen i de senere år ment det nødvendigt specielt at udvide tale- og tunghørepedagogens kendskab til talens akustik, sprogvidenskab m. v., således at han har et vist kendskab specielt til dansk sprog i dets vigtigste dialektudformninger.

Resultatet af udvalgets overvejelser er nedfældet i følgende fagfordelingsplan med angivelse af pensum:

Almindelig orientering (3 timer).

A. Teori.

Den teoretiske undervisning vil i det væsentlige blive tilrettelagt på grundlag af den på foranledning af Talepædagogisk Forening udgivne lærebog: »*Nordisk Lærebog for Talepædagogen*», i det følgende kaldet lærebogen.

1. Sociallovgivning m. v. (6 timer).

Kendskab til sociallovgivning i hovedtræk, specielt til den del deraf, der vedrører særforsoget.

Obligatoriske forelæsninger med afsluttende tentamen.

2. Akustik (25 timer).

Kendskab til lydens fysiske forhold med særligt henblik på sproglydene og opfattelsen af dem, herunder undersøgelsesmetoder.

Forelæsninger. Stoffet kræves lært i et omfang svarende til lærebogen, bind I, kapitel I, og lærebogen, bind II, kapitel XXIII.

Afsluttes med eksamen.

3. Alm. anatomi og fysiologi.

Der forudsættes kendskab til menneskelegemets bygning og funktioner i et omfang svarende til det stof, der gennemgås ved seminariernes undervisning, suppleret med lærebogen, bind I, kapitel II, III og VI.

Tentamen ved uddannelsens begyndelse.

4. Speciel anatomi og fysiologi (50 timer).

Kendskab til stemme- og taleorganernes samt ørets og øjets bygning og funktioner, herunder undersøgelsesmetoder.

Lærebogen, bind I, kapitel IV, V, VII, VIII og XI.

Afsluttes med eksamen.

5. Øre-, næse- og halssygdomme (25 timer).

Kendskab til patologiske tilstande i øre, næse og hals, herunder undersøgelsesmetoder.

Lærebogen, bind II, kapitel II og V.

Forelæsninger og demonstrationer.

6. Synsforstyrrelser (2 timer).

Forelæsning.

7. Arvelighedslære (10 timer).

Kendskab til arvelighedslære i hovedtræk og til de særlige arvemæssige forhold ved talelidelser, ordblindhed, døvhed og tung-hørhed.

Lærebogen, bind I, kapitel XXV og XXVI.

Der afsluttes med tentamen.

8. Speciel psykologi (30 timer).

Herunder tale- og hørelidelseernes, læsningens og skrivningens psykologi samt diagnostiske læse-skriveprøver.

Forelæsninger.

9. Neurologi og psykiatri (20 timer).

Kendskab til de nervesygdomme, der kan medføre tale- og sprogforstyrrelser, og til de

sjælelige abnormiteter og karakterejendommeligheder, der forekommer blandt tale-lidende, tunghøre, ordblinde samt intelligensdefekte.

Lærebogen, bind II, kapitel I og XXII.

M. Fog: 5 forelæsninger for psykologer.

Margrete Lomholt: Børnepsykiatri.

Egnet lærestof vedrørende psykiatri er under udarbejdelse til den ny lærebog for sygeplejersker.

Der afsluttes med tentamen.

10. Sprog og fonetik.

a. Kendskab til sprogets bygning og lydforhold med særligt henblik på dansk rigssprog og danske dialekter, herunder øvelser i lydskrift (60 timer).

b. Barnesprogets normale og patologiske udvikling (10 timer).

Lærebogen, bind I, kapitel XIV, XV og XVIII.

Der afsluttes med eksamen.

11. Logopædi (80 timer).

Indgående kendskab til talelidelserne og læse/skrivevanskelighederne (ordblindheden), deres årsager og behandling.

Lærebogen, bind I, kapitel IX og X og bind II, kapitel III, IV og IX-XXI.

Der afsluttes med eksamen.

12. Audiologi og tunghørepedagogik.

a. Audiologi, herunder social-medicinske forhold, samt kendskab til høreapparater og audiometri (25 timer).

b. Tunghøreundervisningens metodik (15 timer).

c. Mund-håndsystem (12 timer).

Lærebogen, bind II, kapitel VI-VIII og XXIV-XXVIII.

Der afsluttes med eksamen.

I tilfælde, hvor kandidaten inden for en eller flere discipliner kan dokumentere tilstrækkelig forudgående uddannelse, kan eksamensudvalget meddele *dispensation fra kravet om eksamen*.

B. Praktik.

1. Praktisk stemmedannelse og artikulation (30-50 timer = 60-100 lektioner).

Undervisningen gives i enelektioner à 30 minutter og tilsigter, at eleven når at beherske egne stemme- og taleorganer og får prak-

tisk kendskab til flere metodiske systemer. Antallet af lektioner bestemmes af metodiklærerne efter elevens behov inden for de oven for anførte grænser.

2. Diktion (indtil 25 timer).

Der tilstræbes en naturlig oplæsning og en dialektfri behandling af sproget med god stemmeteknik og artikulation.

Antallet af timer reguleres efter behovet.

3. Foredrag over fagligt emne (indgår i teoriundervisningen).

4. Praktisk pædagogik.

a. Institutttet for talelidende.

Hospitering:	timer	timer
Ganespalte - obturatorer	5	
Stammen	60	
Udtalefejl	25	
Centrale talelidelser	80	
Stemmelidelser	60	
Læsevanskeligheder	40	
Strubeløse	15	
Laboratorieøvelser	25	
Diagnostik og journalskrivning	30	
		340

b. Hospitering ved folkeskolens taleundervisning

20

c. Hospitering på en spastikerafdeling

10

d. Hospitering ved forskellige former for undervisning af læsesvage (klasser og eneundervisning)

25

e. Statens aflæseskoler

90

f. Statens skoler for døve og svært tunghøre børn

80

g. Folkeskolens undervisning af svagthørende

20

h. Statens hørecentral (1 uge)

i. Statens undersøgelses- og vejledningsklinik for døve og svært tunghøre børn (½ uge)

45

j. Institutionsbesøg (andre særfor-sorgsinstitutioner, børnehaver med taleundervisning m. v.).

5. Afspænding og bevægelsesterapi (10-35 timer).

C. Specialopgave.

Efter tilsvarende regler som ved skoleembedseksamen udarbejder kandidaten en specialopgave inden for et centralt, ikke for snævert område.

Efter uddannelsesplanen er der afsat:

	timer
Til almindelig orientering	3
Til teori	370
Til praktik	670-740
lait... 1043-1113	

Hertil kommer den tid, der medgår til institutionsbesøg og til specialopgaven.

Foranstående fagfordelingsplan, der tænkes mangfoldiggjort til orientering for interesserede kandidater, er fremgået af en række overvejelser i udvalget vedrørende dels spørgsmålet om, hvilke fag der skulle medtages og i hvilket omfang, dels på hvilke punkter man skulle forlange eksamen ved afslutningen af uddannelsen. I visse tilfælde har udvalget ment at kunne nøjes med en tentamen, hvorved man efter afslutningen af undervisningen i det enkelte fag sikrer sig, at eleven har forståelse af det gennemgåede stof, idet man i disse tilfælde ikke betragter stoffets detaljer som egentligt lærestof.

Under hensyn til tale- og tunghøreforsorgens stærke udvikling i de seneste år har udvalget i øvrigt ikke ment, at man på forhånd burde binde sig til en fast og uforanderlig undervisningsplan. Det bør være det kommende uddannelsesudvalgs opgave nøje at følge uddannelsen, således at den år for år kan ændres i overensstemmelse med de indvundne erfaringer. Under disse omstændigheder er de foretagne angivelser af pensum kun tænkt som vejledende, idet den endelige tilrettelæggelse af undervisningen og dermed også af læsestoffet inden for de enkelte fag bør ske ved forhandling mellem uddannelsesudvalget og den pågældende lærer.

I bilag 3 til nærværende betænkning har udvalget yderligere uddybet sine bemærkninger til de enkelte fag.

4. Uddannelsesstedet.

Uddannelsen bør henlægges til statens institutter for talelidende, således at der hvert år afholdes kursus ved begge institutter under forudsætning af den tilstrækkelige tilslutning. En del af undervisningen vil dog i overensstemmelse med kommissionens forslag med fordel kunne foregå uden for institutterne.

5. Uddannelsens afslutning.

Talekommissionen går i sin betænkning ind for, at uddannelsen afsluttes med en eksamen, således at der kan skabes det nødvendige grundlag for bedømmelsen af de enkelte lærerkandidaters kvalifikationer, og det sikres, at kandidaten har fulgt undervisningen i tilstrækkeligt omfang og med det fornødne udbytte.

Det er imidlertid, som tidligere nævnt, udvalgets opfattelse, at de af kommissionen således opstillede krav for flere fags vedkommende vil kunne opfyldes uden en egentlig eksamen, idet det må være tilstrækkeligt, at vedkommende lærer ved afslutningen af undervisningen ved en overhøring af kandidaten i samtaleform sikrer sig, at kandidaten har opnået det fornødne udbytte af undervisningen. Som det fremgår af bemærkningerne til den i afsnit 3 omhandlede fagfordelingsplan, vil udvalget derfor foreslå, at undervisningen i en række nærmere angivne fag afsluttes med tentamen.

For de øvrige fags vedkommende har man været inde på den tanke, at man i stedet for en samlet eksamen ved afslutningen af kursus kunne afholde eksamen i hvert enkelt fag, efterhånden som undervisningen afsluttes. Udvalget har dog undladt at tage endelig stilling til spørgsmålet om den nærmere tilrettelæggelse af eksamen, idet man finder, at det bør overdrages til det udvalg, der foreslås nedsat til at forestå uddannelsen, at udarbejde de nærmere regler om eksamen.

Som anført i afsnittet om uddannelsens omfang bør der i tilfælde, hvor kandidaten inden for en eller flere discipliner kan dokumentere tilstrækkelig forudgående uddannelse, kunne meddeles dispensation fra kravet om eksamen.

Udvalget kan tilslutte sig kommissionens forslag om, at der ved uddannelsens afslutning foruden et eksamensbevis udstedes et autorisationsbevis, der giver den pågældende ret til at betegne sig som statsautoriseret tale- og tunghørelærer, og hvori det bl. a. udtales, at den autoriserede tale- og tunghørelærer ikke må påbegynde behandling af en stemmelidelse, forinden det ved lægeattest er godtgjort, at der ikke i elevens taleorganer findes lidelser, der contraindicerer behandlingen.

De nærmere regler om meddelelse af auto-

risation fastsættes af det udvalg, der skal forestå uddannelsen.

6. Uddannelsens tilrettelæggelse og administration.

Som tidligere nævnt, vil udvalget foreslå, at der nedsættes et mindre udvalg til at forestå uddannelsen. For at hele ordningen ikke skal komme til at virke for tung, vil man finde det hensigtsmæssigt, om dette uddannelsesudvalgs medlemstal begrænses mest muligt, men således at man samtidig sikrer sig, at den fornødne pædagogiske sagkundskab bliver repræsenteret i udvalget, og at folkeskolens interesse i uddannelsen sikres ved repræsentation for undervisningsministeriet.

Man har, som tidligere nævnt, med undervisningsministeriets udvalg af 25. august 1955 vedrørende særundervisning drøftet spørgsmålet om uddannelsesordningens tilrettelæggelse og administration. Særundervisningsudvalget har i princippet kunnet tiltræde den foreslåede uddannelsesordning, men har under forhandlingerne gjort gældende, at den foreslåede uddannelse i det væsentlige må anses som en videregående uddannelse af lærere til folkeskolen og derfor burde henlægges under Danmarks Lærerhøjskole.

Heroverfor har udvalget henvist til, at særundervisningsudvalget endnu står midt i sit arbejde, og at der derfor endnu ikke med sikkerhed kan siges noget om, under hvilken form og i hvilket omfang særundervisningen i folkeskolen til sin tid vil blive tilrettelagt. Udvalget må under disse omstændigheder være af den opfattelse, at den foreslåede ordning indtil videre principielt tager sigte på uddannelse af tale- og tunghørelærere til særfor sorgen.

Under forhandlingerne mellem de to udvalg er der herefter opnået *enighed om en midlertidig ordning*. Det foreslås således, at *socialministeriet, indtil undervisningsministeriets udvalg af 25. august 1955 vedrørende særundervisning har afsluttet sine overvejelser vedrørende uddannelse af talelærere til brug for folkeskolen, midlertidig nedsætter et udvalg på 4 medlemmer til at forestå særfor sorgens uddannelse af talelærere m. m.; dette udvalg tiltrædes af 3 repræsentanter udpeget af undervisningsministeren.*

Det foreslås, at udvalget får følgende sammensætning: Direktøren for den sociale sær-

forsorg som formand, den ene af de to forstandere for statens institutter for talelidende udpeget af socialministeren, et af socialministeren efter forhandling med Foreningen af lærere ved statens institutter for talelidende udpeget medlem og et af socialministeren efter forhandling med Foreningen af lærere ved statens tunghøreinstitutioner udpeget medlem. Hertil kommer så de tre repræsentanter, udpeget af undervisningsministeren. Det forudsættes, at der til udvalget knyttes den fornødne sagskundskab.

Efter henstilling fra Den alm. danske Lægeforening vil udvalget ved sit afsluttende møde endvidere foreslå, at socialministeren efter forhandling med sundhedsstyrelsen udpeger en otolog som medlem af udvalget, der herefter vi få 8 medlemmer.

Det bør, som foran anført i bemærkningerne til den af udvalget foreslåede fagfordelingsplan være uddannelsesudvalgets opgave nøje at følge uddannelsen, således at denne ikke stivner i en engang vedtagen form, men efterhånden ændres i overensstemmelse med de indvundne erfaringer. Det vil endvidere påhvile udvalget at finde frem til lærerkræfter, der vil være egnede til at påtage sig undervisningen. I en række fag vil undervisningen finde sted på taleinstitutterne og blive overdraget til lærere, der udvælges blandt institutternes pædagogiske personale, medens man for andre fags vedkommende må søge lærerkræfterne uden for institutterne. Den endelige tilrettelæggelse af retningslinjerne for undervisningen i de enkelte fag bør finde sted ved forhandling mellem uddannelsesudvalget og de lærerkræfter, der antages til uddannelsen, idet det efter udvalgets opfattelse ikke kan overlades til den enkelte lærer helt på egen hånd at tilrettelægge undervisningen. Det vil endvidere påhvile udvalget nøje at følge undervisningen inden for hvert enkelt fag, således at det sikres, at den enkelte lærer ikke på egen hånd skærper kravene til elevernes kunnen inden for netop hans fag.

Afgørelsen af spørgsmålet om, hvorvidt de kandidater, der melder sig til uddannelsen, opfylder betingelserne for optagelse, bør, som omtalt under afsnit 1, side 20, henlægges til udvalget, der på grundlag af de foreliggende ansøgninger skal træffe afgørelse om optagelse og om eventuel udskydelse af kandidater som følge af, at der har meldt sig for

mange ansøgere. Uddannelsesudvalget skal endvidere, som tidligere nævnt, senest inden 3 måneder efter uddannelseskursets påbegyndelse træffe afgørelse om udskydelse af sådanne kandidater, der efter påbegyndt uddannelse måtte have vist sig uegnede til at gennemføre uddannelsen.

Det vil endvidere komme til at påhvile udvalget at udforme de nærmere regler for afholdelse af eksamen og udfærdigelse af autorisationsbevis, jfr. bemærkningerne herom i afsnit 5 om uddannelsens afslutning. Spørgsmålet om eventuel meddelelse af dispensation fra kravet om eksamen i tilfælde, hvor kandidaten inden for en eller flere discipliner kan dokumentere tilstrækkelig forudgående uddannelse, afgøres af udvalget efter indstilling af forstanderen for det taleinstitut, hvor pågældende er uddannet.

Som sekretær for udvalget foreslås udpeget en embedsmand i socialministeriet, der ligeledes skal være til rådighed med bistand til forstanderne for statens institutter for talelidende, hvortil den daglige pædagogiske ledelse af uddannelseskurserne foreslås henlagt.

7. Udgifterne ved uddannelsen.

Med udgangspunkt i talekommissionens indstilling, hvorefter undervisningen af lærerkandidater bør være gratis, har udvalget opstillet følgende budget til belysning af statens forventede årlige udgifter til uddannelsesordningen:

Undervisning i teori	15 800 kr.
Praktik	60 700 -
Eksamination og censur	6 150 -
Honorar til kursusledere og sekretær	5 040 -
Kontormedhjælp og kontorhold	5 000 -
	92 690 kr.

Ved beregningerne er udvalget gået ud fra, at der inden for et år vil blive uddannet ialt 12 tale- og tunghørelærere ved hvert af de to taleinstitutter, idet man ikke har ment, at modtagelsen af et større antal kandidater på forsvarlig måde vil kunne indpasses i institutternes timeplan.

Med hensyn til de nærmere beregninger, der ligger til grund for de enkelte poster på budgettet, henvises til det som *bilag 4* til

nærværende betænkning medtagne overslag over udgifterne ved uddannelsen af et hold på 12 kandidater på et af taleinstitutterne. Det bemærkes, at man ved beregningen af udgifterne til undervisning er gået ud fra taksterne for undervisning på Den sociale Skole, idet man har regnet med det for tiden gældende tillæg på 110 pct. til statens honorarer. Disse takster vil dog ikke uden videre kunne anvendes, når det drejer sig om specialisters undervisning inden for de medicinske fag. Man må her regne med noget højere beløb, der imidlertid først vil kunne fastsættes efter forhandling med Den alm. danske Lægeforening.

For så vidt angår de anslåede udgifter til

Et mindretal (Andreassen) har ved udvalgets afsluttende møde afgivet følgende særindstilling:

I nærværende betænkning side 23-24 er der fremsat et forslag til en midlertidig uddannelse af talelærere og tunghørelærere, tilrettelagt ikke alene med henblik på uddannelsen af lærere til særfor sorgen, men også med henblik på særundervisningen i folkeskolen.

Jeg må for mit vedkommende meget understrege, at jeg er positivt indstillet over for tanken om en fælles uddannelse af tale- og tunghørelærere til forsorgen og folkeskolen; men en sådan uddannelse kan ikke tilrettelægges ensidig på grundlag af en indstilling fra det af socialministeriet nedsatte udvalg.

Den midlertidige ordning, for hvilken der på et møde mellem det af undervisningsministeriet nedsatte særundervisningsudvalg og nærværende udvalg er opnået enighed, skulle efter sit indhold kun være gældende, indtil særundervisningsudvalget havde afsluttet sine overvejelser vedrørende uddannelse af talelærere til brug for folkeskolen. Da undervisningsministeriet imidlertid har anmodet særundervisningsudvalget om at fremkomme med en indstilling herom inden 9. februar 1958, er forudsætningen for den midlertidige ordning bortfaldet.

På det således foreliggende grundlag kan jeg ikke tiltræde, at der gennemføres nogen midlertidig ordning, og må derfor tage afstand herfra. Idet jeg i øvrigt må tage forbehold med hensyn til nærværende betænk-

aflønning af kontormedhjælp og til kontorhold, kan det oplyses, at udvalget går ud fra, at udgifter af denne art i forbindelse med uddannelsen i et vist omfang vil kunne afholdes på taleinstitutternes almindelige budget. Man må dog regne med, at kurserne i hvert fald i perioder vil kunne medføre ekstra arbejde for institutternes kontorpersonele, ligesom der kan blive tale om at antage ekstra medhjælp.

Når henses til, at uddannelsen efter den foreslåede ordning lægger beslag på kandidaternes fulde arbejdskraft i uddannelsestiden, må man yderligere regne med udgifter til vikarløn for lærere indenfor folkeskolen, der ønsker at søge uddannelsen.

ning, for så vidt angår folkeskolens forhold, under hensyn til det nærmere indhold af den bebudede betænkning fra særundervisningsudvalget, finder jeg, at nærværende betænkning bør sammenholdes og samarbejdes med den betænkning, som agtes afgivet af særundervisningsudvalget, således at der optages forhandlinger mellem undervisningsministeriet og socialministeriet om det nærmere indhold af den påtænkte fællesuddannelse og om administrationen af ordningen i det hele.«

Heroverfor skal flertallet udtale, at man på grund af den betydelige og stadigt stigende mangel på talelærere - ikke mindst som følge af, at den hidtidige uddannelse har været standset i 2 år - må anse det for absolut nødvendigt, at uddannelsen kommer i gang efter sommerferien 1958. For at dette kan opnås, er det nødvendigt, at udvalget afslutter sit arbejde nu, således at uddannelsesordningen kan bekendtgøres i løbet af februar måned d. å.

Hertil kommer, at Den alm. danske Lægeforenings repræsentant i udvalget, overlæge N. Rh. Blegvad, ønsker at udtale, at lægeforeningen kun meget nødtigt gik med til, at uddannelsen blev standset i 2 år, og kun under den bestemte forudsætning, at uddannelsen blev genoptaget senest i efteråret 1958. Lægeforeningens repræsentant har derfor stillet krav om, at den hidtidige uddannelse genoptages, hvis nyordningen ikke kan træde i kraft senest efter sommerferien 1958.

V.

Forslag vedrørende uddannelse af plejepersonalet ved statens institutter for talelidende og andre institutioner under særfor sorgen.

Talekommissionen går i sin betænkning ind for, at spørgsmålet om uddannelse af plejepersonalet tages op ikke alene, for så vidt angår statens institutter for talelidende, men også med henblik på andre områder inden for særfor sorgen.

Det hedder herom i betænkningen følgende:

»Det plejepersonale, som hidtil har været anvendt på statens institut for talelidende, har haft en uensartet og ret tilfældig uddannelse. Ganske vist har man rettet bestræbelserne imod at ansætte plejepersonale med barneplejeuddannelse eller anden lignende uddannelse, men i praksis har det været vanskeligt gennemførligt at få tilstrækkelig tilgang af sådant personale. Dertil kommer, at uddannelsen af barneplejersker, der tager sigte på oplæring i pasning af spædbørn og småbørn under børnehvealderen, ikke er en fyldestgørende uddannelse for plejepersonalet på et taleinstitut, allerede af den grund, at de yngste aldersklasser, der er repræsenteret på et taleinstitut, er børn i børnehvealderen.

Plejepersonalet har til opgave den daglige pasning af eleverne og at beskæftige eleverne i fritiden. For at opfylde disse opgaver fuldt tilfredsstillende må der ud over de selvfølgeligelige krav til grundigt kendskab til hygiejne og sundhedslære også kræves, at plejepersonalet har nogen pædagogisk og psykologisk baggrund med systematisk kendskab til organisering af lege, spil og anden fritidsbeskæftigelse.

Et elementært kendskab til pædagogik og psykologi har plejepersonalet imidlertid hidtil savnet, og der har derfor vanskeligt kunnet komme den rette vekselvirkning i stand mellem plejepersonalet og de til institutterne knyttede talelærere og læger.

Kommissionen vil anse det for særdeles ønskeligt, at plejepersonalets uddannelse forbedres. Da plejepersonalet ved taleinstitut-

terne i antal er meget begrænset, og da det inden for talelidendeforsorgen fremover især gælder om at gennemføre taleundervisningen ambulant og lokalt hos privat praktiserende talelærere, skal kommissionen stille forslag om, at spørgsmålet om uddannelse af plejepersonalet tages op i en større sammenhæng, idet de problemer, der knytter sig til dette personales uddannelse, er fælles for en række særfor sorgsgrene og for så vidt gør sig gældende med større styrke på andre områder af særfor sorgen, hvor for sorgen i videre omfang er knyttet til institutioner beregnet for patienter, der bor på institutionerne.«

Spørgsmålet om uddannelsen af plejepersonalet ved særfor sorgsinstitutionerne er iøvrigt kort efter afgivelsen af kommissionens betænkning blevet aktuelt i anledning af, at Den sociale Skole efter det om de pågældendes tidligere uddannelse oplyste havde måttet afvise plejepersonale, der ønskede at deltage i det på skolen arrangerede kursus for den videregående uddannelse af børnefor sorgens ledere og medarbejdere.

Den sociale Skole rejste i denne anledning over for socialministeriet spørgsmålet om tilrettelæggelse af et kursus specielt med henblik på særfor sorgsinstitutionernes plejepersonale, og det viste sig da, at der hos institutionerne var en betydelig interesse for gennemførelsen af en sådan særlig uddannelse.

På denne baggrund og med udgangspunkt i de af talekommissionen fremsatte synspunkter har udvalget overvejet spørgsmålet om tilrettelæggelse af en fælles uddannelse af plejepersonalet ved særfor sorgens institutioner. Udvalget har herved især lagt vægt på det af kommissionen anførte forhold, der ikke alene gælder for taleinstitutterne, men også for de andre særfor sorgsinstitutioner, at man ikke kan regne med tilgang til pleje-

gerningen af personer med den tre-årige barneplejeuddannelse eller anden lignende kvalificeret uddannelse.

Da gennemførelsen af en i administrativ henseende helt selvstændig uddannelsesordning vil blive uforholdsmæssig kostbar, har udvalget overvejet muligheden for tilrettelæggelse af uddannelsen i tilslutning til en allerede bestående uddannelsesordning.

Man har herved rettet opmærksomheden mod den under socialministeriet iværksatte grunduddannelse af medarbejdere ved opdragelseshjem bortset fra spædbørnehjem.

Denne uddannelse, der er af 5 måneders varighed, er nærmere omtalt i *bilag 5* til nærværende betænkning.

Det er udvalgets opfattelse, at denne uddannelse i det væsentlige indeholder de fag, der kan anses for nødvendige for en forsvarelig uddannelse af plejepersonalet ved særforsorgens institutioner. Det må dog anses for en afgørende mangel, at der ikke under de obligatoriske fag er medtaget beskæftigelsesfag, og dertil kommer, at time-tallene for de øvrige fag i det hele må anses for utilstrækkelige. Spørgsmålet om grunduddannelsens tilstrækkelighed med henblik på medarbejdere under børneførsorgen har iøvrigt, som det fremgår af *bilag 5*, været taget op til behandling i det af arbejds- og socialministeriet den 8. marts 1947 nedsatte udvalg vedrørende uddannelse af ledere og medarbejdere til børneførsorgens institutioner. Dette udvalg har, som det ses, udtalt, at det efter dets opfattelse ikke er muligt at

give eleverne det rette udbytte af grunduddannelsen inden for et tidsrum af 5 måneder, men at en forlængelse til 10 måneders varighed vil være det rigtigste. Det nævnte udvalg har endvidere fundet det naturligt, at uddannelsen deles i to dele, således at det kan anbefales eventuelt mindre egnede deltagere at trække sig tilbage fra videre deltagelse i undervisningen efter en prøvetid.

I overensstemmelse hermed har det nævnte udvalg i sin betænkning stillet forslag til en udvidelse af grunduddannelsen.

Forslaget og det nævnte udvalgs bemærkninger dertil er iøvrigt medtaget i *bilag 5*.

Det er nærværende udvalgs opfattelse, at den således foreslåede *udvidede grunduddannelse for personale under børneførsorgen med visse mindre ændringer vil være velegnet også for plejepersonalet ved særforsorgsinstitutioner*. Det er derfor blevet overdraget det pædagogiske underudvalg at gennemgå forslaget og fremkomme med forslag til eventuelle ændringer.

I det pædagogiske underudvalgs indstilling, der er tiltrådt af udvalget, er den foreliggende plan til en udvidet grunduddannelse for medarbejdere ved institutioner under børneførsorgen herefter i det væsentlige bibeholdt, idet der kun er foretaget de ændringer, der skønnes nødvendige, for at uddannelsesplanen vil kunne anvendes som grundlag for en uddannelse af plejepersonale til særforsorgens institutioner.

Udvalget vil herefter foreslå følgende *uddannelsesplan* :

	1. periode 15 uger		2. periode 23 uger		ialt
	timer ugl.	ialt	timer ugl.	ialt	
Pædagogik	6	90	4	92	182
Psykologi	3	45	4	92	137
Litteratur m. v.	2	30	2	46	76
Erie foredrag	2	30	2	46	76
Etik	1	15			15
Sundhedslære og sygdomslære	2	30	2	46	76
Samfundslære	3	45			45
Særforsorg og børneførsorg m. v.			4	92	92
Børnelitteratur	1	15	1	23	38
Børnepsykiatri			1	23	23
Bibliotekskundskab	1	15			15
Beskæftigelsesfag	4	60	4	92	152
	25	375	24	552	927

Man har fundet det ønskeligt, at uddannelsen på samme måde, som det er foreslået for den udvidede grunduddannelse af medarbejdere ved børneforsorgsinstitutioner, deles i to dele, således at det kan anbefales eventuelt mindre egnede deltagere at trække sig tilbage fra videre deltagelse i undervisningen efter en prøvetid.

Da grunduddannelsen for medarbejdere ved institutioner under børneførsorgen bl. a. tager sigte på uddannelsen af ledere ved mindre børnehjem, og da medarbejderne især ved mindre hjem ud over det pædagogiske arbejde i vidt omfang må kunne påtage sig kontormæssigt arbejde, indgår kontorarbejde naturligt som fag i grunduddannelsen. For plejepersonalet ved særfororgsinstitutionerne ligger forholdene anderledes, idet dette personale udelukkende er beskæftiget med pasning og beskæftigelse af eleverne i disses fritid.

Når man sammenligner med det i bilag 5 omtalte forslag, vil man derfor se, at faget kontorarbejde er udgået og foreslås erstattet med undervisning i kendskab til børnelitteratur og orientering i børnepsykiatri.

Det har ikke været udvalgets tanke, at man skulle give plejepersonalet noget virkelig dybtgående kendskab til psykiatrien, men man har fundet, at en vis orientering inden for dette område ville være af stor betydning for plejepersonalet, ikke mindst i forholdet

til børn, der lider af alvorligere adfærdsvanskeligheder. Man finder dr. Margrete Lomholts bog: Børnepsykiatri egnet som grundlag for undervisningen, selv om eleverne normalt næppe vil være i stand til at læse denne bog på egen hånd.

For så vidt angår de supplerende (valgfrie) fag har man ikke ment, at der var anledning til at foreslå ændringer i forhold til den ordning, der er foreslået for børneførsorgens medarbejdere.

Man kan endvidere tiltræde forslaget med hensyn til en afsluttende prøve, dog med den ændring, at den skriftlige opgave i kontorarbejde udgår, og således, at den skriftlige opgave gives i faget særfororg.

Hvis det således fremsatte forslag til uddannelse for plejepersonalet ved særfororgens institutioner gennemføres, vil man derved kunne opnå den fordel, der er forbundet med at gå ind i en større bestående uddannelsesordning, samtidig med, at kursus tilrettelægges specielt med henblik på særfororgens behov.

Det er udvalget bekendt, at der endnu ikke har kunnet opnås bevilling til iværksættelse af den uddannelsesordning, som man således ønsker at tilslutte sig. Udvalget skal derfor *henstille til ministeriet, at sagen på ny rejses* over for de bevilgende myndigheder under henvisning til særfororgens interesse i ordningens gennemførelse.

København, den 18. januar 1958.

Henrik Abrahams. Alfred Andreassen. N. Rh. Blegvad. Johs. Dalsgård.

Egil Forchhammer. Erik Jerlang. W. Johannsen. Peter Knudsen.

Erik Leuning. Poul Nilsson. Svend Smith.

Formand.

A. Døssing.

BILAG

Socialministeriets cirkulære af 30. september 1954 om hjælp i henhold til forsorsloven til behandling af talelidelser samt sværere tilfælde af ordblindhed og læsesvaghed.

(Til Københavns magistrat, samtlige amtmænd og kommunalbestyrelser, samtlige skoledirektioner, skolekommissioner, konsulenter for særundervisning og samtlige ledere af stats- og kommunale samt private skoler, landets læger, sundhedsplejersker og jordemødre samt institutioner for børneforsorg og særforborg).

Ved lov nr. 197 af 11. juni 1954, der træder i kraft den 1. oktober 1954, og som findes aftrykt som *bilag 1* til nærværende cirkulære, er der gennem en ændret affattelse af forsorslovens § 257 indført en nyordning af forsorgen for talelidende m. v. De væsentligste ændringer består i, at kommunerne fritages for og staten overtager udgifterne ved behandling af talelidende uden for statens institutter for talelidende, når henvisning har fundet sted fra institutterne. Staten afholder udgifterne ved denne behandling uanset patienternes økonomiske forhold. Endvidere er det nu udtrykkeligt fastsat i loven, at der for sværere tilfælde af ordblindhed og læsesvaghed gælder samme regler som for tilfælde af talelidelser. Endelig er der i medfør af bestemmelserne i § 257, stk. 1, ved socialministeriets bekendtgørelse af 30. september 1954, der medfølger som *bilag 2*, fastsat nye regler for indberetning af tilfælde af talelidelser samt sværere tilfælde af ordblindhed og læsesvaghed.

Loven berører *ikke* statens forpligtelse til som hidtil i henhold til forsorslovens § 66 ff. at afholde udgifterne ved behandling af talelidende m. v. på statens institutter for talelidende.

Fra 1. oktober 1954 at regne gælder herefter følgende retningslinier for forsorgen vedrørende talelidende m. v.:

A. Indberetningssystemet.

Som det fremgår af socialministeriets ovennævnte bekendtgørelse, er kredsen af de personer, der i henhold til forsorsloven

har indberetningspligt vedrørende talelidende, svært ordblinde og læsesvage, udvidet væsentligt. Indberetningspligten påhviler nu — foruden de sociale udvalg — tillige læger, jordemødre og sundhedsplejersker samt konsulenter for særundervisning, ledere af skoler, børnehaver, opdragelseshjem og særforborsinstitutioner. Kriteriet for, hvornår indberetning skal finde sted, er ligeledes ændret, således at indberetning nu skal finde sted uanset patientens økonomiske forhold, når lidelsen er eller skønnes at blive til væsentlig ulempe for den pågældende, og der skønnes at være mulighed for bedring af lidelsen gennem behandling.

Indberetningspligten efter forsorsloven er herefter mere vidtgående end pligten til at give indberetning til invalideforsikringsretten i medfør af folkeforsikringslovens § 63, stk. 1 og 2. Det er i bekendtgørelsen bestemt, at pligten til at indgive denne indberetning til invalideforsikringsretten betragtes som opfyldt ved patientens indberetning efter forsorsloven. Forsorgen for talelidende vil i de tilfælde, hvor der er mulighed for hjælp efter folkeforsikringsloven, drage omsorg for sagens forelæggelse for invalideforsikringsretten.

Opmærksomheden henledes på, at *de sociale udvalg ikke* som tidligere, før indberetning finder sted, *skal anmode invalideforsikringsretten om en udtalelse om, hvorvidt den pågældende kan hjælpes i henhold til folkeforsikringsloven.*

Ved de nye indberetningsregler tilsigtes en centralisering af indberetningsvæsenet hos statens institutter for talelidende, samt

at indberetning finder sted på så tidligt et tidspunkt som muligt, hvilket er af største betydning for lidelsernes behandling.

Da nyordningen medfører, at der oprettes to selvstændige institutter for talelidende — et i Århus og et i København — skal indberetninger vedrørende patienter, bosiddende øst for Storebælt, sendes til instituttet i København — adr. Rygårds Allé 45, Hellerup, tlf. Helrup 4701 — og indberetninger vedrørende patienter, bosiddende vest for Storebælt, til instituttet i Århus — adr. Nordre Ringgade 133, Århus, tlf. 68 322.

Som anført i § 5 i bekendtgørelsen, skal der *alene* anvendes særlige blanketter til indberetninger vedrørende børn i skolealderen.

B. Hvor skal behandlingen finde sted ?

I. Talelidende.

1. Almindelige regler.

Behandlingen af talelidende kan enten finde sted hos lokale autoriserede talepædagoger eller på et af statens institutter for talelidende. Statens institutter for talelidende afgør, hvorledes behandlingen skal finde sted efter de fornødne undersøgelser af patientens lidelse og forhold iøvrigt, eventuelt gennem de til institutterne knyttede rej seinspektører.

Det tilsigtes, at behandlingen i videst muligt omfang foregår lokalt, således at patienterne under behandling kan forblive i deres hjem. Der vil imidlertid til stadighed være forskellige grupper af talelidelser, der må behandles på statens institutter. Dette gælder således patienter med meget svære talelidelser, hørstemme samt de læbe- og ganespaltepatienter, der skal opereres eller behandles med protese. Endvidere andre patienter med talelidelser, som må undergives en undersøgelse og eventuel behandling af instituttets forskellige specialister. Hertil kommer talelidende patienter, der trænger til at komme bort fra deres sædvanlige milieu, patienter med sværere adfærdsforstyrrelser, samt endelig patienter, der bor så fjært fra talepædagoger, at de ikke kan behandles lokalt.

Patienter, bosiddende øst for Storebælt,

vil i almindelighed blive indkaldt til taleinstituttet i København, patienter, bosiddende vest for Storebælt, til taleinstituttet i Århus.

2. Særlige regler vedrørende talelidende børn under skolealderen.

Såfremt lidelsen er af en sådan karakter, at barnet kan undergives behandling i en børnehave, til hvilken der er knyttet en autoriseret talepædagog, henviser instituttet om muligt barnet til en sådan.

Med hensyn til læbe- og ganespaltepatienter bemærkes, at disse i almindelighed efter indkaldelse fra instituttet i København opereres for læbespalte i 2 mdr.s alderen og for ganespalte i 2 års alderen. Ganespaltepatienter indkaldes endvidere til instituttet i 7-8 års alderen til kontrol af operationsresultatet m. v.

3. Særlige regler vedrørende talelidende børn i skolealderen.

I undervisningsministeriets cirkulære af 26. juni 1943 om iværksættelse af særundervisning i folkeskolen, bl. a. for talelidende børn, er der fastsat nærmere regler for behandling af børn med udtalefejl. I cirkulæret fastsættes bl. a., at børn, hvis talevanskeligheder skyldes hareskår (læbespalte), ganespalte, hørstumhed, funktionelle stemmelidelser eller stammen, ikke kan behandles ved taleundervisning i den almindelige folkeskole eller folkeskolens særklasser, men ved skolekommissionens beslutning må henvises til behandling på statens institut for talelidende eller efter dettes henvisning til ambulantly behandling.

På grund af den udvikling, der siden 1943 har fundet sted inden for særundervisningen, må det imidlertid nu påregnes, at det vil blive muligt ved skoler og skolevæsen, hvor der gives undervisning af autoriserede talelærere, at behandle de fleste talelidende børn *ambulant*. Hvor disse muligheder for behandling foreligger eller tilvejebringes, skal derfor kun skoleelever, hvis lidelse er af en sådan karakter, at institutbehandling er nødvendig, jfr. foran under 1, indberettes til statens institutter for talelidende. Gennem udbygning af skolevæsenernes særundervisning påregnes det, at man med tiden når frem til

en ordning, hvorefter ambulat talebehandling af skolebørn i almindelighed vil kunne henlægges til skolerne.

Såfremt der opstår spørgsmål om behandling af et talelidende barn i skolealderen i kommuner, hvor særundervisningen endnu ikke er udbygget i det ovennævnte omfang, vil socialministeriet i samarbejde med undervisningsministeriet drage omsorg for, at det undersøges, om det vil være muligt at udanne en af vedkommende skolevæsens lærere til at varetage undervisningen. Såfremt denne mulighed ikke foreligger eller først senere kan realiseres, vil behandling af barnets talelidelse finde sted efter de almindelige regler, jfr. foran under 1.

II. Ordblinde og læsesvage.

Det fremgår nu direkte af forsorgsloven, at der fremtidig gælder samme regler med hensyn til behandling af sværere tilfælde af læsesvaghed og ordblindhed som med hensyn til behandling af talelidende.

Som vejledende regler for, hvornår tilfælde af læsesvaghed og ordblindhed kan karakteriseres som »svære«, kan opstilles følgende afgrænsninger:

- a) for yngre skolebørn: når et barn til trods for normal intelligens og 3 års skolegang ikke kan læse en let tekst,
- b) for ældre skolebørn: såfremt barnets læsefærdighed er så ringe, at det af denne grund ikke kan klare sig i skolen,
- c) for voksne: såfremt de faktisk læser væsentligt dårligere, end man kunne forvente i betragtning af deres intelligens og milieu, idet der kan tages hensyn til, om den ringe læsefærdighed lægger hindringer i vejen for den pågældendes erhverv.

Det bemærkes, at behandling i henhold til forsorgsloven kun kan finde sted for så vidt angår de tilfælde af læsesvaghed og ordblindhed, som ikke tilstrækkelig effektivt kan behandles gennem folkeskolens særundervisning.

Behandlingen af læsesvage og ordblinde vil efter henvisning fra vedkommende taleinstitut i almindelighed finde sted hos lokale tale- eller ordblindelærere (evt. ordblindelinstitutter).

C. Afholdelse af udgifterne ved behandlingen af talelidende, ordblinde og læsesvage.

Indkaldes patienten til *behandling og ophold på et af statens institutter for talelidende*, er de hidtidige regler fortsat gældende. Herefter er selve behandlingen på instituttet vederlagsfri for patienten, men denne må erlægge betaling for opholdet i overensstemmelse med de i socialministeriets årlige takstbekendtgørelse fastsatte regler. Såfremt patienten eller dennes forsøger ikke kan udrede hele den fastsatte betaling, men dog en del deraf, pålægges den pågældende bidrag, jfr. afsnit II i socialministeriets cirkulære af 26. juni 1934 angående forskellige forhold vedrørende personer, der undergives særfor- sorg, samt socialministeriets cirkulære af 30. juli 1952 om pålæggelse af bidrag vedrørende personer, der undergives særfor- sorg. Opholdskommunen må, hvis patienten er trængende, forskudsvis afholde udgifterne til patientens rejse til instituttet, jfr. forsorgslovens § 70, stk. 2.

Indkaldes patienten til *ambulant behandling på et af statens institutter for talelidende*, kan staten, uanset patientens økonomiske forhold, afholde de nødvendige udgifter til patientens befordring til og fra instituttet. Behandlingen på instituttet er som hidtil vederlagsfri for patienten.

Henvises patienten af et af statens institutter for talelidende til *behandling uden for instituttet*, afholder staten såvel de direkte udgifter ved patientens behandling som patientens nødvendige befordringsudgifter. For så vidt det *undtagelsesvis* måtte vise sig nødvendigt at indkvartere patienten i nærheden af undervisningsstedet, kan udgifterne hertil afholdes af det pågældende taleinstitut, idet instituttet anbringer patienten i kontrolleret familiepleje i nærheden af undervisningsstedet. Patienten må i så tilfælde erlægge betaling for opholdet i overensstemmelse med de i socialministeriets årlige takstbekendtgørelse fastsatte regler. I tilfælde af trang følges samme regler som angivet ovenfor med hensyn til ophold på et af statens institutter.

Henvises et barn af et af statens institutter for talelidende til taleundervisning i en børnehave, er behandlingen vederlagsfri. Institutet kan endvidere afholde udgifterne

ved barnets ophold i børnehaven i det tidsrum, barnet er undergivet behandling.

D. Statens betaling for behandling hos private autoriserede talepædagoger og ordblindelærere.

Ved behandling uden for statens institutter for talelidende af patienter, henviste af institutterne, andrager betalingen til *autoriserede talepædagoger* for eneundervisning i 30 minutter: 4 kr. + et tillæg svarende til statens honorartillæg, p. t. 85 pct. For holdundervisning i 60 minutter andrager betalingen 10 kr. + tillæg.

For *ordblindelæreres* undervisning af *henviste* patienter, der, med mindre særlig godkendelse foreligger fra statens institutter for talelidende, bør finde sted ved holdundervisning af 3-4 elever, betales den for lærere ved aftenskoler i vedkommende kommune gældende timeløn — dog således, at der for 5 timer erlægges en betaling svarende til betalingen for 6 timers almindelig aftenskoleundervisning. Herudover kan der med socialministeriets tilladelse i det enkelte tilfælde ydes et tillæg af indtil 20 pct. af lønningens beløb, såfremt undervisningen foregår i lejede lokaler uden for ordblindelærers bopæl, således når undervisningen gives i et ordblindeinstitut.

Såfremt behandlingen i særlige tilfælde og efter godkendelse af et af statens institutter for talelidende foretages af *tilrejsende* lærere, kan rejseudgifterne refunderes den pågældende efter de for aftenskoleundervisning gældende regler.

E. Kommunernes medvirken gennem forskudsvis afholdelse af udgifter ved behandling uden for statens institutter for talelidende.

Efter forhandling med sammenslutningen af købstædernes sociale udvalg skal man henstille til kommunerne at bistå socialministeriet ved administrationen af behandlingen af talelidende, ordblinde og læsesvage

patienter, der finder sted uden for statens institutter for talelidende, gennem en forskudsvis afholdelse af udgifterne ved denne behandling. En lignende ordning er etableret med hensyn til kurser i mundaflæsning og høretræning for tunghøre.

Kommunernes andel i administrationen skulle herefter omfatte forskudsvis månedlig udbetaling af betalingen til tale- og ordblindelærere efter de under D omhandlede satser samt afholdelse af eventuelle rejseudgifter for patienterne og i særlige tilfælde for tilrejsende lærere. Opgørelse over det af kommunerne udlagte beløb indsendes kvartalsvis på særlige blanketter, for kommuner, beliggende øst for Storebælt, til statens institut for talelidende i København, for kommuner vest for Storebælt til statens institut for talelidende i Århus, hvorefter det udlagte beløb snarest vil blive refunderet kommunerne. Såfremt kommunerne måtte ønske det, vil forskud på beløbene kunne anvises.

Når et af statens institutter for talelidende henviser en patient til behandling uden for instituttet, underretter instituttet samtidig den kommune, hvor behandlingen skal finde sted, om henvisningen. Første gang henvisning til behandling i kommunen finder sted, vil instituttet endvidere rette en forudgående forespørgsel til kommunen om dennes medvirken ved den forskudsmæssige afholdelse af udgifterne samt tilsende kommunen de fornødne blanketter til afregning tilligemed nærmere vejledning vedrørende afregningen.

Det bemærkes, at kommunerne vil kunne få nærmere oplysninger vedrørende behandlingernes tilrettelæggelse m. v. gennem de til statens institutter for talelidende knyttede rejseinspektører, der vil søge kontakt med talepædagoger og ordblindelærere samt kommunalbestyrelser i de kommuner, hvor behandling finder sted.

Reglerne vedrørende talelidende i afsnit I i socialministeriets cirkulære af 26. juni 1934 om forskellige forhold vedrørende personer, der undergives særforborg, bortfalder fra 1. oktober 1954 at regne.

Socialministeriet, den 30. september 1954.

Johan Strøm.

Hartmann.

Lov nr. 197 af 11. juni 1954 om forsorgslovens § 257 vedrørende talelidende.

§ 1.

I lov om offentlig forsorg, jfr. bekendtgørelse nr. 475 af 31. august 1946 foretages følgende ændringer:

§ 257 affattes således:

»*Stk. 1.* Socialministeren bemyndiges til at fastsætte regler for, i hvilket omfang offentlige myndigheder, læger, lærere eller andre, der i deres virksomhed kommer i forbindelse med talelidende, skal indberette tilfælde af talelidelse til et statsinstitut for talelidende. Reglerne om indberetning fra læger og lærere fastsættes efter forhandling henholdsvis med indenrigsministeren og undervisningsministeren.

Stk. 2. Staten afholder udgifterne ved behandling af talelidende, der foregår uden for et statsinstitut for talelidende, når sådan

behandling sker efter henvisning fra vedkommende institut.

Stk. 3. Socialministeren fastsætter de nærmere bestemmelser om gennemførelsen af den i stk. 2 nævnte behandling, for så vidt angår børn i skolealderen efter forhandling med undervisningsministeren.

Stk. 4. De i stk. 1-3 fastsatte regler finder tilsvarende anvendelse på sværere tilfælde af ordblindhed og læsesvaghed.«

§ 2.

Forslag til revision af denne lov forelægges folketinget i folketingsåret 1958-59.

§ 3.

Denne lov træder i kraft den 1. oktober 1954.

Bekendtgørelse om indberetningspligt vedrørende talelidelser samt sværere tilfælde af ordblindhed og læsesvaghed.

I medfør af bestemmelsen i § 1 i lov nr. 197 af 11. juni 1954 om ændringer i forsørgslovens § 257 vedrørende talelidende fastsættes herved efter forhandling med indenrigsministeren og undervisningsministeren følgende regler for indberetning af tilfælde af talelidelser samt sværere tilfælde af ordblindhed og læsesvaghed:

§ 1.

Det påhviler *de sociale udvalg*, når de bliver bekendt med et tilfælde af *talelidelse, sværere ordblindhed eller læsesvaghed*, hvor lidelsen er eller skønnes at ville blive til væsentlig ulempe for den pågældende, og der skønnes at være mulighed for bedring af lidelsen gennem behandling, at foretage indberetning herom til et af statens institutter for talelidende.

§ 2.

Det påhviler enhver *læge*, der i sin virksomhed konstaterer tilstedeværelsen af en *talelidelse, sværere ordblindhed eller læsesvaghed* af det i § 1 nævnte omfang, at foretage indberetning herom til et af statens institutter for talelidende.

Det påhviler *læger, jordemødre og sundhedsplejersker*, der i deres virksomhed konstaterer, at et barn fødes med eller lider af *ganespalte ogjeller læbespalte, snarest muligt* at afgive indberetning herom til et af statens institutter for talelidende.

§ 3.

Det påhviler ledere af stats- og kommunale skoler såvel som af privat undervisning, der under deres virksomhed konstaterer en *talelidelse, sværere ordblindhed eller læsesvaghed*

af det i § 1 nævnte omfang, hver inden for sit område — for kommunale skolars vedkommende efter samråd med skolekommissionen og konsulenten for særundervisningen, eventuelt tillige med skolelægen — at søge indrettet en særlig undervisning for det pågældende barn ved skolens eller skolevæsenets foranstaltning. Såfremt det efter de forliggende forhold ikke er muligt at indrette en tilfredsstillende særundervisning ved skolens eller skolevæsenets foranstaltning, foretager skolens leder — for kommunale skolars vedkommende konsulenten for særundervisningen efter samråd med skolens leder og skolekommissionen — indberetning til et af statens institutter for talelidende. Er der ved en kommunal skole ingen konsulent for særundervisningen, foretages indberetningen af skolens leder efter samråd med skolekommissionen.

Samme indberetningspligt som i § 1 nævnt har *ledere af opdragelseshjem med egen skole* samt *særforsorgsinstitutioner*, såfremt behandling ikke kan finde sted gennem de nævnte institutioner.

§ 4.

Ledere af børnehaver og opdragelseshjem, som modtager børn under skolealderen, har pligt til, når de under deres virksomhed konstaterer tilstedeværelsen af en *talelidelse* af det i § 1 nævnte omfang hos børn over 4 år, at foretage indberetning herom til et af statens institutter for talelidende.

§ 5.

Indberetninger vedrørende talelidende, ordblinde eller læsesvage patienter, bosat øst for Storebælt, indsendes til statens institut

for talelidende i København, Rygårds Allé 45, Hellerup, tlf. Helrup 4701. Indberetninger vedrørende patienter, bosat vest for Storebælt, indsendes til statens institut for talelidende i Århus, Nordre Ringgade 133, Århus, tlf. 68322.

Indberetning af *børn i den undervisningspligtige alder* i henhold til § 3, stk. 1, skal foretages på særlige blanketter, der kan rekvireres hos A/S Olaf O. Barfod & Co., Gyldenløvesgade 10, København K. Bortset herfra anvendes ikke særlige skemaer til indberetningerne, der, foruden oplysning om årsagen til indberetningen, må indeholde oplysning om patientens fulde navn, fødsels-

år og -dato og adresse samt for børn i skolealderen tillige oplysning om, hvor barnet går i skole.

§6.

Indberetningspligten til invalideforsikringsretten i medfør af folkeforsikringslovens § 63, stk. 1 og 2, betragtes som opfyldt, når indberetning til et af statens institutter for talelidende har fundet sted efter de foranstående regler.

§7.

Denne bekendtgørelse har gyldighed fra den 1. oktober 1954.

Socialministeriet, den 30. september 1954.

Johan Strøm.

Hartmann.

**Forslag til plan for et supplerende kursus for talelærere, autoriserede af
Den alm. danske Lægeforening, som måtte ønske at uddanne sig
til tunghørelærere.**

A. Teori.

	timer
1. Sociallovgivning	6
2. Talens akustik	ca. 10
3. Audiologi, herunder socialmedicin- ske forhold, samt kendskab til høre- apparater og audiometri	12
4. Aflæselære	10
5. Mund-håndsystem	12

B. Praktik.

1. Statens aflæseskoler	90
2. Statens skoler for døve og svært tunghøre børn	60
3. Folkeskolens undervisning af svagt- hørende	15
4. Statens hørecentral (herunder gen- nemgang af ørets anatomi og fysio- logi)	23

5. Vejledningsklinikker for døve og
tunghøre 12

Ialt ca. 250

Hertil institutionsbesøg på en kostskole for døve, en børnehave med tunghøre o. l.

Kursets varighed anslås til 8 uger med 5-6 timer daglig. Det organiseres af statens aflæseskole i København, evt. tillige af statens aflæseskole i Fredericia, såfremt tilgangen bliver så stor, at det skønnes formålstjenligt at oprette kursushold begge steder.

Der kan optages indtil 12 kursister på hvert hold, og der bør oprettes et tilstrækkeligt antal hold til, at alle de talelærere, der indtegner sig til denne supplerende uddannelse, kan optages.

Iøvrigt betragtes dette kursus som et éngangskursus, der ikke senere kan gentages.

Udvalgets bemærkninger til den foreslåede fagfordelingsplan for en fælles uddannelse af talelærere og tunghørelærere.

A. Teori.

ad 1. Sociallovgivning m.v.

Udvalget har ment, at faget sociallovgivning kunne meddeles ved en kort række forelæsninger, hvor der blev lagt vægt på særforsorgens og børneforsorgens placering inden for sociallovgivningen. Denne undervisning afsluttes med en tentamen.

ad 2. Akustik.

Som det hidtil har været tilfældet, har man ment at burde kræve, at tale- og tunghørepedagogerne har et kendskab til elementær lydfysik (akustik). Undervisningen skal gives i forelæsningsform, og stoffet skal i omfang svare til lærebogens bind I, kapitel I, og bind II, kapitel XXIII. Heri kræves eksamen.

ad 3. Almindelig anatomi og fysiologi.

Man går ud fra, at de fleste kandidater møder med et kendskab til menneskets anatomi og fysiologi i det omfang, der svarer til det stof, der gennemgås på seminarierne (henholdsvis gymnasierne). Hertil kommer lærebogens bind I, kapitel II, III og VI. Udvalget har ikke ment at burde fastlægge nogen undervisning i dette fag, men at man burde sikre sig, at dette stof er tilgængeligt i fornødent omfang. Det foreslås derfor at afholde en tentamen ved uddannelsens begyndelse.

ad 4. Speciel anatomi og fysiologi.

Tale- og tunghørepedagogen bør have et indgående kendskab til stemmen og taleapparatets bygning og funktion samt til ørets og i mindre omfang også øjets bygning og funktioner. Lærebogens bind I, kap. IV,

V, VII, VIII og XI omhandler disse forhold. Der bør holdes eksamen i dette fag.

ad 5. Øre-, næse- og hals sygdomme.

Udvalget har ment at burde indføre en undervisning i sygdomslære, for så vidt angår lidelser i øre, næse og hals, idet tale- og tunghørepedagogen skal have tilstrækkelig viden om disse patologiske forhold til at kunne sætte sig ind i en journal fra en otologisk afdeling og have faglige forudsætninger for at samarbejde med læger. Eleven bør have kendskab til de otorhinolaryngologiske undersøgelsesmetoder. Det er ikke hensigten, at tale- og tunghørepedagogen skal foretage lægelige undersøgelser og stille diagnose, men det er tilstrækkeligt, at han får kendskab til de hjælpemidler, hvormed en læge når til sin diagnose.

ad 6. Synsforstyrrelser.

Da tale- og tunghørepedagogen ofte vil få kontakt med talelidende, som tillige har synsforstyrrelser, har udvalget ment det rigtigt, at der gives en kort oversigt over synsforstyrrelser.

ad 7. Arvelighedslære.

Da det ofte forekommer i tale- og tunghørepedagogens praksis, at pædagogen skal give sine patienter oplysninger om arvelighedsforhold, er det nødvendigt, at pædagogen har kendskab dels til almindelig arvelighedslære, dels til de særlige arvelighedsforhold, som gør sig gældende i den tale- og tunghørepedagogiske praksis. Stoffet foreslås givet i et omfang, som svarer til den talepedagogiske lærebogs bind I, kap. XXV og XXVI. For at læreren kan sikre sig, at

stoffet er forstået, afholdes tentamen efter undervisningens afslutning.

ad 8. Speciel psykologi.

Idet man går ud fra, at pædagogen gennem sin tidligere uddannelse har et alment kendskab til psykologi, specielt børnepsykologi, er det kun fornødent at give undervisning i de specielle psykiske forhold, der gør sig gældende hos personer med talelidelser, hørenedsættelser og læse-skrivevanskeligheder. Udvalget har ment at burde foreslå, at der ved denne undervisning gives de vordende tale- og tunghørepedagoger et nøje kendskab til intelligenstagning og skolepsykologernes diagnostiske læse-skriveprøver, således at de kan bedømme en skolepsykologisk rapport. Det er imidlertid ikke hensigten at sætte pædagogerne i stand til selv at foretage disse prøver.

ad 9. Neurologi og psykiatri.

Udvalget har ment at burde indføre en elementær undervisning i neurologi, hvor der lægges særlig vægt på de neurologiske lidelser, som har sproglige, talemæssige og høremæssige følger. Tillige har man ment at burde indføre en elementær undervisning i børnepsykiatri. Undervisning i neurologi gives i et omfang, som svarer til lærebogens bind II, kap. I og XXII, samt Mogens Fogs: 5 forelæsninger for psykologer. Børnepsykiatri gives i et omfang svarende til Margrete Lomholts: Børnepsykiatri. Opmærksomheden henledes på, at der tillige er udarbejdet en lærebog for sygeplejersker, indeholdende egnet psykiatrisk undervisningsstof. Efter undervisningens afslutning afholdes tentamen.

ad 10. Sprog og fonetik.

Pædagogen bør have kendskab til sprogets bygning og lydforhold, idet undervisningen tager sit udgangspunkt i dansk rigssprog og stiler mod at give kandidaten et vist kendskab til dansk dialektologi. Denne undervisning bør indeholde øvelser i lydskrift. Desuden bør der gives særlig undervisning i barnets sprogtilegnelse, idet man behandler såvel de normale som de patologiske forhold. Stoffet kræves lært i et omfang svarende til lærebogens bind I, kap. XIV, XV og XVIII med supplerende læsning. Der afsluttes med eksamen.

ad 11. Logopædi.

I læren om stemmens, talens og sprogets patologiske forhold bør der gives en tilbunds-gående undervisning, som tager hensyn til de herhen hørende lidelsers årsagsforhold, deres symptomer og deres behandling. Stoffet kræves lært i et omfang, der svarer til lærebogens bind I, kap. IX og X og bind II, kap. III, IV og IX-XXI. Der afsluttes med eksamen.

ad 12. Audiologi.

Der bør gives en grundig undervisning i audiologi, idet man herunder behandler den tunghøres forhold til miljøet, og gives undervisning i læren om høreapparater og audiometri. Der bør endvidere gives undervisning i tunghøreundervisningens metodik, herunder høretræning og mundaflæsning. Endelig bør pædagogen kunne beherske mund-håndsystemet. Stoffet gives i et omfang, der svarer til lærebogens II. bind, kap. VI-VIII og XXIV-XXVIII. Der afsluttes med eksamen.

B. Praktik.

ad 1. Praktisk stemmedannelse og artikulation.

Der bør gives undervisning i stemmedannelse og artikulation, og undervisningen bør gives i enelektioner og i et omfang, der svarer til elevens behov. Dette behov afhænger dels af elevens tidligere uddannelse på dette felt, dels af naturlige evner. Undervisningen meddeles af flere lærere, således at hver elev får kendskab til forskellige læreres metodik, og disse lærere bestemmer antallet af lektioner.

ad 2. Diktion.

Undervisning i diktion tilsigter ikke kunstnerisk oplæsning, men en naturlig og dialektfri oplæsning, og den skal vise elevens forståelse af en tekst og forståelse af forskellige stilarter.

ad 3. Foredrag over fagligt emne.

I forbindelse med teoriundervisningen holdes der øvelser i mundtlig fremstilling. Udvalget mener det betydningsfuldt, at tale- og tunghørepedagoger kan holde et foredrag

i utvungen form, som svarer til indholdet, idet pædagogens virksomhed medfører, at han ofte vil komme til at tale til forældre, i lærerkredse m. v.

C. Specialopgaven.

Udvalget har ment det betydningsfuldt, at tale- og tunghørepedagogerne er i stand til

at følge deres fag gennem faglige publikationer. For at sikre sig, at kandidaterne er i stand til at foretage studier i faglitteraturen, foreslås det, at de gennem studium af et begrænset speciale på et centralt område inden for logopædi eller audiologi godtgør deres evner til at trænge ind i et fagligt emne ved studium af originalafhandlinger.

Uddrag af betænkning vedrørende en særlig uddannelse af ledere og medarbejdere inden for børneforsorgen. Afgivet af det af arbejds- og socialministeriet den 8. marts 1947 nedsatte udvalg vedrørende uddannelse af ledere og medarbejdere til børneforsorgens institutioner.

C. Grunduddannelsen af medarbejdere ved opdragelseshjem bortset fra spædbørnehjem.

1. De gældende regler for grunduddannelsens varighed.

Efter bestemmelserne i arbejds- og socialministeriets bekendtgørelse af 8. marts 1952 tager grunduddannelsen af medarbejdere ved opdragelseshjem bortset fra spædbørnehjem sigte på at kvalificere deltagerne til at beklæde stillinger som medarbejdere ved almindelige børnehjem og optagelseshjem for børn i alderen 2-14 år samt som ledere ved mindre hjem af den nævnte art. Endvidere tager den sigte på at danne grundlaget for den videregående uddannelse.

Grunduddannelsen, der er af 5 måneders varighed, omfatter i henhold til bekendtgørelsens § 7 følgende fag:

a) Grundfag (obligatoriske).

Grundfagene, der er obligatoriske, omfatter ialt 500 timer, fordelt på følgende fag:

	ialt timer	ugl. timer
Pædagogik	120	6
Psykologi	80	4
Sundheds- og sygdomslære	60	3
Samfundslære	40	2
Børneforsorg	60	3
Kontorarbejde og bogføring	20	1
Etik	20	1
Litteratur og bibliotekskund- skab	80	4
Kunsthistorie og boligkultur	20	1
<u>Ialt</u>	<u>500</u>	<u>25</u>

Hertil kommer dels institutionsbesøg, dels 3 ugentlige timer frie foredrag m. v. uden for timetallet.

	ialt imer	ugl. imer
b) Supplerende fag (valgfri).		
Småsløjd	80	4
Husflid	40-100	2-5
Sanglege, boldspil og idræt	40	2
Skriftlig dansk	40-80	2-4

Det forudsættes, at hver elev vælger at deltage i fag med mindst 160 valgfri timer (8 timer ugentlig).

2. Udvalgets bemærkninger til de gældende regler.

På udvalgets foranledning har Hindholm højskole, som hidtil har meddelt grunduddannelsen, foretaget en undersøgelse af de elever, der har gennemgået de sidste 3 års grunduddannelse på højskolen, for at danne sig et indtryk af, om eleverne inden for den ovennævnte undervisningsplan har opnået det tilsigtede udbytte af undervisningen, herunder om eleverne efter gennemførelsen af grunduddannelsen kan anses for egnede til børneforsorgsarbejdet og evt. har det fornødne grundlag for deltagelse i den videregående uddannelse. Det er endelig undersøgt, hvilke forudsætninger de elever, der har oppebåret fri vikar (ialt 45), havde ved optagelsen på grunduddannelsen.

Denne undersøgelse, over for hvilken skolen har taget det forbehold, at undersøgelsen er retrospektiv og udarbejdet på grundlag af oplysninger, der ikke er indhentet til brug ved undersøgelsen, har omfattet ialt 74 elever. Undersøgelsen synes at vise, at eleverne på grund af den relativ korte tid til at gennemgå så stort et pensum måske ikke alle har fået det fuldt tilstrækkelige udbytte af undervisningen. De vanskeligheder, der har været, skyldes især kurssets korte varighed. De har således gjort sig gældende for de elever, der skønnedes at have evner til at gennemgå den videregående

uddannelse, idet disse ikke har haft tilstrækkelig tid til at erhverve de til denne uddannelse forudsatte forkundskaber. Det er iøvrigt skolens indtryk, at efter endt kursus kan kun knapt halvdelen af eleverne anses for egnede til at gå videre til den videregående uddannelse, for en dels vedkommende endog kun under forbehold af, at de i deres praktiske arbejde efter kursets afslutning viser sig egnede til denne uddannelse.

På grundlag af denne undersøgelse er det udvalgets indtryk, at selvom en væsentlig del af resultatet skyldes, at børneforsorgen på grund af de vanskelige personaleforhold har måttet antage en del personale, der måske ikke helt opfylder de overordentlig store krav, der må stilles til børneforsorgsarbejdere, er det vanskeligt inden for de givne rammer at give eleverne det kundskabsstof, som er nødvendigt, for at grunduddannelsen kan opfylde de i bekendtgørelsen fastsatte mål. Hvad særligt angår hovedfagene pædagogik og psykologi, hvor der tilstræbes at give eleverne en viden svarende til, hvad der kræves af folkeskolelærerne, er det udvalgets opfattelse, at dette ikke kan opnås inden for de givne rammer.

Forstanderen for Den sociale Skoles afdeling vedrørende børneforsorgens videregående uddannelse har oplyst, at det ud fra det elevmateriale, der indtil dato har været optaget på skolen, er hans skøn, at eleverne fra Hindholm højskole i fagene psykologi og pædagogik som helhed har hævdet sig som gennemsnittet. Han har dog betonet, at tilgangen til den videregående uddannelse hidtil i nogen grad har været præget af et elevmateriale, der ikke ganske opfyldte optagelsesbetingelserne med hensyn til foruddannelse. Han har i denne forbindelse fremhævet, at de seminarieuddannede lærere lå over elevernes gennemsnit med hensyn til disse fag.

Endvidere er det udvalgets indtryk, at en af vanskelighederne for eleverne med hensyn til at opnå det fulde udbytte af undervisningen er den, at undervisningen for tiden er for koncentreret. Grunduddannelsen omfatter for tiden ialt 720 timer, hvilket svarer til 36 ugentlige timer, hvortil kommer institutionsbesøg, for nogle elevers vedkommende endvidere samaritteruddannelse, for andre supplerende fag, således at elevernes ugentlige timetal for tiden varierer fra 36 til 42.

Når hertil endvidere lægges forberedelse til timerne, medfører dette nødvendigvis, at undervisningen må blive stærkt forceret.

Endelig skal man påpege, at den foretagne undersøgelse af elevmaterialet synes at vise, at forudsætningerne hos eleverne er så forskellige, at det ved en eventuel nyordning bør overvejes, om det ikke er muligt at dele grunduddannelsen i 2 dele, således at eventuelt mindre egnede deltagere kunne anbefales at trække sig tilbage efter forløbet af en vis del af kurset f. eks. 2-3 måneder.

3. Forslag til udvidelse af grunduddannelsen.

På grundlag af de foran anførte undersøgelser er det udvalgets opfattelse, at det, for at eleverne kan få det rette udbytte af grunduddannelsen, er nødvendigt at udvide varigheden af denne.

Hertil kommer, at der ved lov nr. 220 af 11. juni 1954 om uddannelse af lærere til folkeskolen, jfr. den som bilag 9 til betænkningen optrykte redegørelse, er indført den nyordning i dansk seminarielovgivning, at fagene pædagogik og psykologi er gjort til hovedfag på seminarier. Efter de regler for omfanget af undervisningen i disse fag, der er givet af undervisningsministeriet, vil antallet af timer i disse fag blive forøget væsentligt. Da, som anført, grunduddannelsen netop tilsigter i disse fag at give eleverne en viden svarende til, hvad der kræves af folkeskolelærerne, vil det blive nødvendigt at udvide undervisningen i disse grunduddannelsens hovedfag meget betydeligt.

Det er herefter udvalgets opfattelse, at det ikke er muligt at give eleverne det rette udbytte af grunduddannelsen inden for et tidsrum af 5 måneder, men at en forlængelse til 10 måneders varighed vil være det rigtigste. Man skal herved også henvise til, at arbejdet i opdragelsehjem på ingen måde kan anses for lettere end arbejdet ved børnehaver og fritidshjem, hvis personale, som det fremgår af redegørelsen i afsnit IV, allerede nu har en pædagogisk grunduddannelse, der mindst svarer til et 10 måneders kursus.

Ved en sådan udvidelse af grunduddannelsens varighed vil der skabes virkelige muligheder for en omlægning af undervisningen, således at de ovenfor omhandlede vanskeligheder med hensyn til gennemførelsen af undervisningen vil kunne undgås i fremtiden. Endvidere vil det være muligt

at gennemføre en deling af uddannelsen, således at f. eks. de første 3-4 måneder betragtes som en prøvetid.

Såfremt uddannelsen udvides til 10 måneders varighed, vil det være naturligt at dele uddannelsen i 2 dele, således at det kan anbefales eventuelt mindre egnede deltagere at trække sig tilbage fra videre deltagelse i undervisningen efter en prøvetid.

Efter 2-3 måneders forløb vil skolerne formentlig have et skøn over, hvilke elever der vil have vanskeligt ved at følge undervisningen, og den må da indhente udtalelser fra de institutioner, hvor disse har været beskæftiget, for at erfare disses indtryk af den pågældendes egnethed i arbejdet, således at en eventuel udskillelse, der må ske senest 4 måneder efter skoleopholdets påbegyndelse, dels baseres på institutionernes udtalelse, og dels på skolens skøn og indtryk af elevernes muligheder for at tilegne sig kundskabsstoffet samt deres karakter og øvrige menneskelige egenskaber.

Selvom en sådan deling af kursus gennemføres, må kursus dog udgøre en helhed sigtende mod uddannelsens mål, hvorfor delingen bør være mere mærkbar for skolens lærere end for dens elever. For sidstnævnte må den ændring, der bliver i timeplanen, fornemmes som en naturlig følge af de foreløbigt opnåede kundskabsmæssige resultater.

De hidtidige erfaringer med hensyn til elevernes skolekundskaber viser, at de skolemæssige forudsætninger hos disse er så forskellige, at det ikke lader sig gøre at tilrettelægge opdelingen således, at der udelukkende

undervises i almene fag i første periode (f. eks. dansk, samfundslære) og i mere specielle fag i anden periode. En sådan opdeling ville heller ikke give skolen den samme mulighed for at skønne over elevernes egnethed i børneforsorgsarbejde, som en undervisning, der også omfattede »børneforsorgsfag«, vil give, men snarere føre til en kundskabs- og intelligensmæssig end til en karakter- og indstillingsmæssig vurdering.

Udvalgets forslag går iøvrigt ud på, at grunduddannelsens undervisningsfag som hidtil deles i *grundfag* og *supplerende fag*. Samtlige elever følger i almindelighed undervisningen i grundfag, dog kan en skole fritage en elev for at følge et enkelt grundfag, når særlige forhold taler derfor. Den enkelte elev vælger desuden nogle supplerende fag, således at det samlede ugentlige timetal for hver elev andrager ca. 30 timer.

Grundfag er: Pædagogik, psykologi, litteratur, frie foredrag, etik, sundheds- og sygdomslære, samfundslære, børneforsorg m. v., kontorarbejde og bibliotekskundskab, samt beskæftigelsesfag. Efterfølgende er til vejledning opstillet en undervisningsplan med angivelse af, hvor mange ugentlige timer, der sædvanligvis bør tillægges de enkelte grundfag.

Ved dette opdelingsforslag er der lagt vægt på, at den første periode kan udgøre et afsluttet hele, således at de, der måtte forlade kursus efter 4 måneder, har haft mulighed for at få udbytte af den forløbne tid, men samtidig således at undervisningen i visse fag er indledning til eller forudsætning for den videre undervisning.

	1. periode 15 uger		2. periode 23 uger		ialt
	timer ugl.	ialt	timer ugl.	ialt	
Pædagogik	6	90	4	92	182
Psykologi	3	45	4	92	137
Litteratur m. v.	2	30	2	46	76
Frie foredrag	2	30	2	46	76
Etik	1	15			15
Sundhedslære og sygdomslære	2	30	2	46	76
Samfundslære	3	45			45
Børneforsorg m. v.			4	92	92
Kontorarbejde	1	15	2	46	61
Bibliotekskundskab	1	15			15
Beskæftigelsesfag	4	60	4	92	152
	25	375	24	552	927

Nærmere angivelse af undervisningens omfang og tilrettelæggelse i de enkelte fag i henholdsvis 1. og 2. periode bør det formentlig overlades til skolerne selv at udforme, men da undervisningen også har en »sorterende« opgave (jfr. ovenstående), må den tilrettelægges således, at den giver skolen indtryk af de enkelte elever gennem deres arbejde.

De *supplerende fag* opdeles i følgende hovedgrupper:

Elementærfag: skriftlig dansk og regning.

Legemsøvelser m. v.: børnelege, boldspil, sanglege, gymnastik, rytmik, fri idræt, terrainsport, folkedans o. lign.

Andre supplerende fag: børnesang, skolehaver, naturiagttagelse, sprog, sang, musik, fremstilling af musikinstrumenter o. lign.

Alle uddannelsesskoler skal kunne tilbyde mindst 2 timers ugentlig undervisning i supplerende fags 3 hovedgrupper.

Gennemførelsen af undervisningen i de enkelte tilbudte supplerende fag er dog afhængig af, at mindst 10 elever ønsker at følge undervisningen i et fag. Undervisningen i de enkelte fag behøver ikke at strække sig over hele kursusperioden, således at et supplerende fag efter nogle måneders forløb kan afløses af et andet.

Skriftlig dansk skal gennemføres, dersom blot 5 elever har ønske derom og trang dertil.

Med hensyn til pædagogik og praktik bemærkes, at timetallet tænkes delt omtrent ligeligt mellem pædagogik og praktik. Praktikken vil f. eks. kunne tænkes som en ren beskæftigelsespraktik, hvor eleverne først beskæftiges med mindre grupper af børn for derefter efterhånden at beskæftiges med større børnegrupper. Praktikken vil kunne tilrettelægges dels gennem et samarbejde med nærliggende opdragelseshjem og dels gennem oprettelsen af særlige fritidsklubber eller lignende.

Beskæftigelsesfag er efter forslaget tænkt indført som grundfag. Faget sigter mod børns fri og legende manuelle virksomhed og kan omfatte beskæftigelse som småsløjd, vævning, lærarbejde, håndarbejde, husflid under forskellige former og i forskellige materialer, arbejde med værdiløst materiale,

pottemageri o. lign. Faget omfatter således for størstedelens vedkommende beskæftigelse, der hidtil har henhørt under de supplerende fag, småsløjd og husflid, men man anser det dels for at være af stor betydning, at børneforsorgsmedarbejderne har et grundlæggende kendskab til de forskellige beskæftigelsesformer, således at de kan udøve en indsats på disse felter under deres arbejde på de forskellige hjem, og dels viser de hidtidige erfaringer, at størstedelen af eleverne har valgt dette fag.

Med hensyn til faget *litteratur m. v.* finder udvalget, at hovedvægten vel fortsat bør lægges på gennemgang af den danske litteratur, samt vejledning i højtlesning, men udvalget finder, at der også i det omfang, den enkelte skole måtte ønske det, bør kunne gives en kortfattet gennemgang af enkelte områder inden for kulturhistorien, som særligt måtte påkalde elevernes interesse.

Udvalget har endvidere drøftet spørgsmålet om indførelsen af en *afsluttende prøve* ved grunduddannelsen. En sådan afsluttende prøve findes i forvejen ved børneforsorgens videregående uddannelse og barnepiejeuddannelsen samt ved uddannelsen af børnehavelærere og fritidshjems lærere, og udvalget finder det rigtigst, at der tilstræbes ensartethed ved de forskellige uddannelsesgrene inden for børneforsorgen. Når der ved arbejds- og socialministeriets bekendtgørelse af 8. marts 1952 ikke indførtes en sådan afsluttende prøve ved grunduddannelsen, skyldes dette først og fremmest, at grunduddannelsen afholdtes med tilskud i henhold til højskolelovgivningen, og at denne lovgivning står fremmed over for afsluttende prøver i forbindelse med de enkelte kursus.

Imod afholdelse af en afsluttende prøve er det anført, at dennes indførelse kan ændre arbejdets karakter, idet det må befrygtes, at eleverne i så fald kun søger at tilegne sig stoffet med henblik på at bestå prøven, samt at prøven kan medvirke til at nedbryde det tillidsforhold, der bør bestå mellem skole og elever. Endvidere er det gjort gældende, at prøvens tilstedeværelse kan lægge et pres på eleverne, hvilket kan gå ud over skolens muligheder for at bibringe eleverne den personlige holdning og indstilling til arbejdet, som udvalget lægger så megen vægt på.

Heroverfor er det gjort gældende, at det må være muligt for den enkelte skole at

forhindre, at afholdelse af en afsluttende prøve bibringer eleverne en særlig nervøsitet, og i så fald vil afholdelsen af en prøve have sin særlige værdi, derved at den giver eleverne en mulighed for at få samling på kundskabsstoffet. Hertil kommer, at en sådan prøve også vil have en speciel funktion, når der fremtidig bliver 2 uddannelsesskoler, idet der herved skabes bedre mulighed for ensartethed ved bedømmelse af eleverne, der ligger til grund for de af skolerne afgivne udtalelser.

Der er i udvalget enighed om, at det ikke bør være sådan, at skolens bedømmelse af eleverne sker alene på grund af en afsluttende prøve, men der bør ved bedømmelsen i lige så høj grad lægges vægt på de udtalel-

ser, som lærerstaben afgiver om de enkelte elever på grundlag af deres kendskab til dem ud fra deres daglige arbejde.

Alt taget i betragtning finder man, at der bør indføres en afsluttende prøve, og at den bør omfatte følgende emner:

- a) en mundtlig fremstilling over et opgivet almindeligt emne inden for den pædagogisk-psykologiske fagkreds, således at der gives eleven 2 timers forberedelse til en selvstændig fremstilling, der efterfølges af en samtale over emnet, der ledes af skolens lærer i faget.
- b) en skriftlig opgave i børneforsorg.
- c) en skriftlig opgave i kontorarbejde.

